

การเพิ่มเจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และสิทธิอื่น ๆ
: ศึกษากรณีนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย

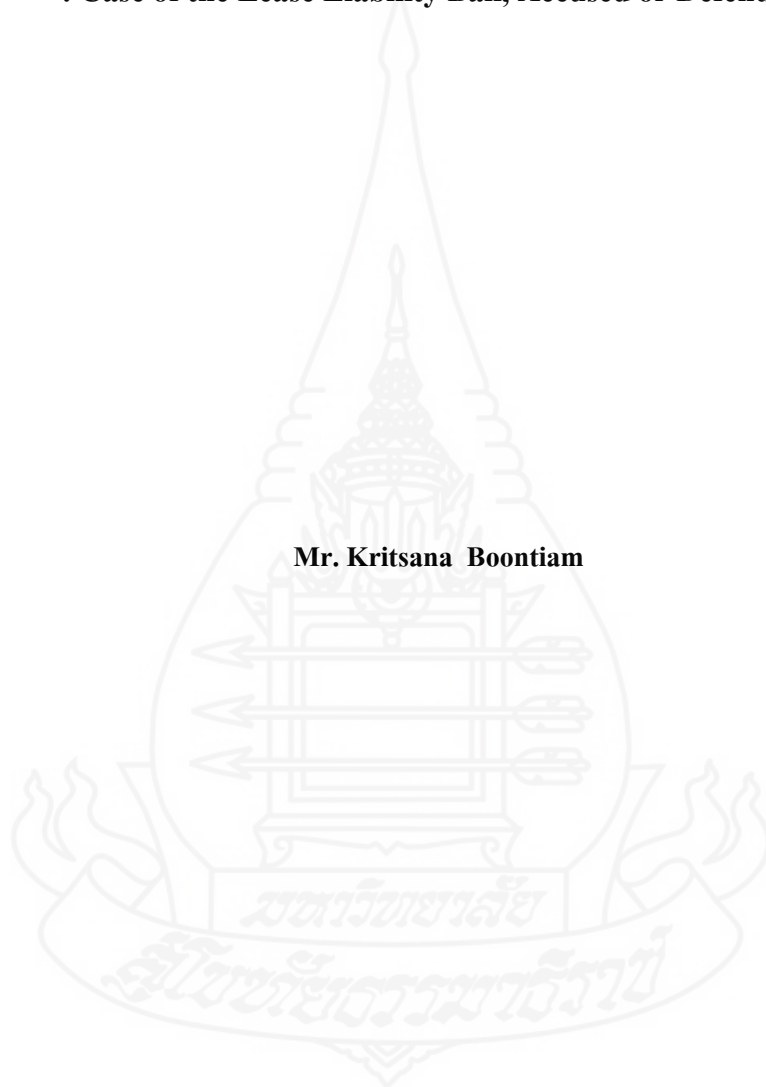
การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

วิชาเอกกฎหมายธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2556

**Increase in Creditors' Rights and Commercial Law and the Rights of Others
: Case of the Lease Liability Bail, Accused or Defendant**

Mr. Kritsana Boontiam

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Business Law

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2013

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การเพิ่มเจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
และสิทธิอื่นๆ : ศึกษากรณีนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหา
หรือจำเลย

ชื่อและนามสกุล นายกฤษณา บุญเทียม

วิชาเอก กฎหมายธุรกิจ

สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์มาลี สุรเชษฐ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2557

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

มาลี สุรเชษฐ

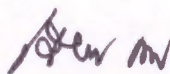
ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์มาลี สุรเชษฐ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วราภรณ์ วนาพิทักษ์)

(อาจารย์เชียรชัย ฌ นคร)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ : การเพิ่มเจ้าหน้าที่บุริมสิทธิสามัญในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
และสิทธิอื่น ๆ : ศึกษากรณีนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหา
หรือจำเลย

ผู้ศึกษา นายกฤษณา บุญเทียม **รหัสนักศึกษา** 2524000367 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์มาลี สุรเชษฐ **ปีการศึกษา** 2556

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง การเพิ่มเจ้าหน้าที่บุริมสิทธิสามัญในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และสิทธิอื่น ๆ : ศึกษากรณีนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเพิ่มเจ้าหน้าที่บุริมสิทธิสามัญในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และสิทธิอื่น ๆ : ศึกษากรณีนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยศึกษาแนวคิด หลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราว ลักษณะของสัญญาประกัน ผลของสัญญาประกัน การบังคับคดีตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาลยุติธรรม ตลอดจนการให้หนี้ตามสัญญาประกันเป็นหนี้มีบุริมสิทธิสามัญ เพื่อให้การบังคับตามสัญญาประกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร

ผลการศึกษาพบว่า การทำสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นการทำสัญญาระหว่างรัฐกับเอกชน เมื่อมีการผิดสัญญาประกันต่อศาลยุติธรรม หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมในฐานะเจ้าหนี้ดำเนินการบังคับคดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดี แต่การทำสัญญาประกันดังกล่าว ศาลไม่อยู่ในฐานะเจ้าหนี้มีประกันหรือหลักประกัน ไม่มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของผู้ประกันที่นำมาวางไว้ต่อศาลยุติธรรม หรือทรัพย์สินอื่น ๆ เจ้าหนี้รายอื่นของผู้ประกันสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินชำระหนี้ได้ก่อน ผู้ประกันจึงไม่สนใจที่จะขวนขวายนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อันเกิดผลกระทบต่อผู้เสียหายหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องในคดี การบังคับคดีผู้ประกันเกิดความล่าช้าเสียหายไม่มีประสิทธิภาพ มีจำนวนหนี้สูญ และปริมาณคดีค้างการพิจารณาและการบังคับคดีเพิ่มมากขึ้น จึงเห็นควรปรับปรุงกฎหมายด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 โดยให้เจ้าหนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเจ้าหนี้มีบุริมสิทธิสามัญเหนือทรัพย์สินของผู้ประกันที่นำมาวางไว้ต่อศาลยุติธรรม และทรัพย์สินอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้การบังคับหนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยมีประสิทธิภาพ และเป็นวิธีการที่เกิดผลให้ผู้ประกันนำผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เกิดประโยชน์แก่ผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งเป็นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา

คำสำคัญ ขอลปล่อยชั่วคราว ประกัน

Independent Study title: Increase in Creditors' Rights and Commercial Law and the Rights of Others :
Case of the Lease Liability Bail, Accused or Defendant

Author : Mr. Kritsana Boontiam; **ID :** 2524000367; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Malee Sureechet, Associate Professor; **Academic year:** 2013

Abstract

The independent study was conducted to investigate the increase in civil and commercial creditors, preference shares and other rights: The case of the lease liability bail, accused or defendant. The study guidelines for provisional release were appearance of the bail contract, result of bail contracts, the enforcement of contract case against the accused or defendant to the court, the bail contract. As well as a debt owed by the bail contract is incompetent. In order to enforce the bail contract is effective and fast.

The study found that the bail contract, the accused of defendant is a contract between the state and private sectors when a breach of contract, the court of justice or head office justice will be payable as the court without prosecution. But such bail contracts the judiciary is not as secured creditors or unsecured. No rights over the assets of the bail to be placed on the judiciary or more other creditors of the insured can seize or freeze assets before settlement. Insurers do not care to take the defendant or the defendant endeavored to justice the impact on the victims or the interests involved in the case. Delay the enforcement of insured losses amounted to bad debt and inefficient about pending cases in court hearings and more.

It was agreed to revise the law on amendment of the civil and commercial code as section 253 by a creditor under the bail contract, the accused or the defendant's creditors with preferential rights over common property of the bail to be placed on the judiciary and other property by enforcing the contractual obligation to bail the accused or defendant effectively. And as a result, the security interests of the accused or defendant to bring to justice the interest of the victims and those involved. As well as to maintain the sanctity of the criminal justice system

Keywords : Bail contract, Accused, Insurers, Defendant

กิตติกรรมประกาศ

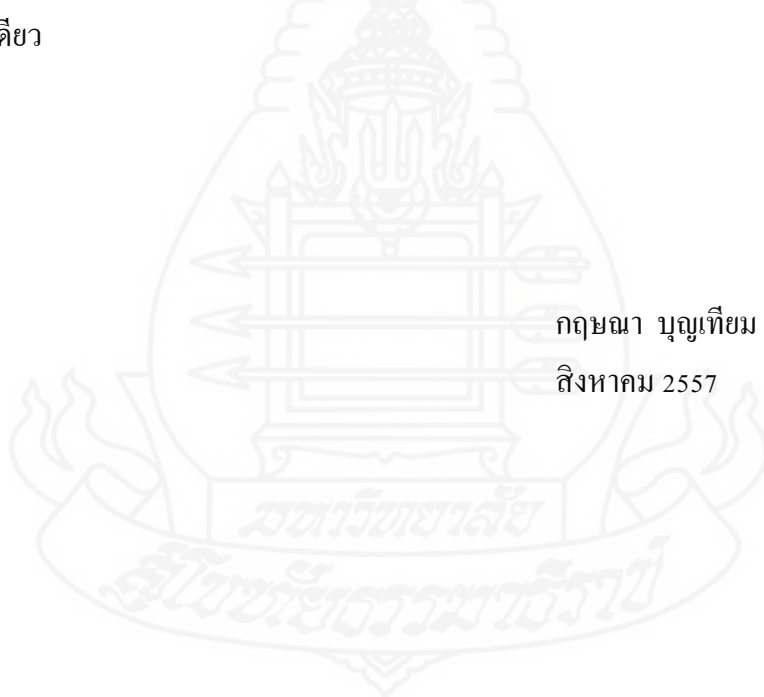
การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีความกรุณาของรองศาสตราจารย์ มาลี สุรเชษฐ อาจารย์ที่ปรึกษาและท่านอาจารย์ทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนเสนอแนะแหล่งข้อมูลและข้อคิดเห็นวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

ด้วยแรงบันดาลใจและความคิดถึงที่มีต่อบิดา มารดา ผู้ล่วงลับไปแล้วทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้าได้สำเร็จลุล่วง อีกทั้งขอขอบคุณที่เพื่อนร่วมศึกษาในสาขาวิชานิติศาสตร์ด้วยกัน ที่ให้กำลังใจและกระตุ้นเตือน ช่วยเหลืออุปถัมภ์ ให้ได้รับทราบและระลึกถึงในน้ำใจที่ผ่านมา ณ ที่นี้ด้วย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้อาจมีข้อบกพร่อง เนื่องจากผู้ศึกษาต้องใช้เวลาศึกษาควบคู่ไปกับการทำงานและดูแลครอบครัว จึงขอภัยมา ณ ที่นี้และขออน้อมรับความผิดพลาดที่อาจมีขึ้นไว้แต่เพียงผู้เดียว

กฤษณา บุญเทียม

สิงหาคม 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
3. กรอบแนวคิดการวิจัย	5
4. ขอบเขตของการวิจัย.....	5
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
6. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 หลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวตามสัญญาประกัน	7
1. การปล่อยชั่วคราวและสัญญาประกัน	7
2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว	10
2.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	10
2.2 หลักเกณฑ์การประกันของศาลยุติธรรม	17
2.3 การส่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว.....	17
3. ลักษณะของสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย.....	19
3.1 ความรับผิดชอบตามสัญญาประกัน	19
3.2 กรณีผิดสัญญาประกัน	20
3.3 กำหนดเวลาสัญญาประกันสิ้นสุด.....	21
3.4 กำหนดเวลาสัญญาประกันสิ้นสุด.....	21
3.5 กำหนดเวลาสัญญาประกันสิ้นสุด.....	22
3.6 กำหนดเวลาสัญญาประกันสิ้นสุด.....	22
4. หนีบุรีมสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.....	23
4.1 ความหมายของบุรีมสิทธิ.....	23
4.2 บุริมสิทธิเกิดโดยกฎหมาย.....	23
4.3 ลักษณะของบุรีมสิทธิและประเภทบุรีมสิทธิ.....	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4 ลำดับแห่งบุริมสิทธิสามัญ.....	25
4.5 ผลแห่งบุริมสิทธิสามัญ.....	26
4.6 การรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิสามัญ.....	26
4.7 บุริมสิทธิสามัญย่อมยกขึ้นต่อผู้เจ้าหนี้สามัญได้แม้ในส่วนที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์.....	27
บทที่ 3 การประกันและการบังคับตามสัญญาประกัน	29
1. การประกันตัวในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์.....	29
1.1 การประกันตัวตามกฎหมายประเทศอังกฤษ	29
1.2 การประกันตัวตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา	31
2. การประกันตัวในระบบกฎหมายซีวิลลอว์.....	35
3. การบังคับตามสัญญาประกันในประเทศไทย.....	36
3.1 การบังคับตามสัญญาประกันของศาลยุติธรรม.....	36
3.2 การบังคับตามสัญญาประกันสำนักงานอัยการสูงสุด.....	41
3.3 การบังคับตามสัญญาประกันสำนักงานตำรวจแห่งชาติ.....	41
3.4 ทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี.....	42
3.5 เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี.....	43
3.6 บุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ ของบุคคลภายนอกต่อทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา.....	45
4. ปัญหาการบังคับคดีตามสัญญาประกัน.....	47
บทที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบการประกันและการบังคับตามสัญญาประกันระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทย	49
1. วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการการปล่อยชั่วคราวระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทย.....	49
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทย	51
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบังคับตามสัญญาประกันระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับประเทศไทย.....	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	63
1. บทสรุป	63
2. ข้อเสนอแนะ	66
บรรณานุกรม.....	66
ประวัติผู้ศึกษา	69

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามประวัติศาสตร์ไทยได้ใช้กฎหมายตราสามดวงเป็นหลักกฎหมายที่สืบทอดมาตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยาต่อเนื่องถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ปรับ กฎหมายตราสามดวงจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 กฎหมายตราสามดวงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการ ปลดปล่อยชั่วคราวไว้ในลักษณะตระลาการ คือบัญญัติไว้ดังนี้ “๑” มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดประกันผู้คน ซึ่งต้องคดีเนื้อความณะ โรงสารให้ผู้ประกันทำหนังสือให้แก่ภูคายเสมียนนายพะทำมะรง ให้ นายภูคายเสมียนนายพะทำมะรงรับเอาหนังสือนั้นไว้แล้วให้นายภูคายเสมียนทำมะรงเอาหนังสือแล ตัวผู้ประกันไปคูเรือนผู้ประกัน แลครั้นไปถึงเรือนแล้วให้นายภูคายทำมะรงบอกแก่ลูกเมียผู้คนที่ อยู่ณเรือนให้รู้ ถ้าผู้คนลูกเมียซึ่งอยู่ ณ เรือนนั้นรับว่าให้ประกันเถิด ก็ให้นายพะทำมะรงเอาหนังสือ นั้นสักหลังไว้ให้มันคง ถ้าลูกเมียผู้คนที่อยู่ ณ เรือนมิรับอย่าให้นายพะทำมะรงเอาหนังสือ นั้นไว้ให้ คั้นให้ ๆ เลือกเอาผู้อื่นซึ่งมันคง ถ้ามิได้บอกเอาไว้แล้วและเกาะเอาลูกเมียผู้คนที่อยู่ ณ เรือนมิได้ เพราะว่าเรามีได้รู้มิได้เห็น” บทบัญญัตินี้หมายถึง กรณีประกันด้วยบุคคลนั้นนายประกันต้องทำ เป็นหนังสือและให้บุตรภรรยาของนายประกันสลักหลังรับรู้ในหนังสือคำประกันด้วย เพื่อที่จะ สามารถบังคับเอาสินไหมพินัยจากบุตรและภรรยาของนายประกันจนครบถ้วนหากตัวความ หลบหนี

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงประกาศใช้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการ ปลดปล่อยชั่วคราวของกฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติไว้ในหมวดที่ 1 ว่าด้วยลักษณะได้สวนก่อนเวลา พิเคราะห์ มาตรา 6 “ให้ผู้พิพากษามีคำสั่งตามคำพยานชั้นต้นที่พิรุชฎาไม่ ถ้าผู้พิพากษาพิเคราะห์ดู เหตุผลแลถ้อยคำของพยานทั้งปวงโดยถ่องแท้แล้ว เห็นว่า ถ้อยคำของพยานเหล่านั้นไม่ควรฟังได้ว่า คนผู้ต้องหาพิรุชฎาประการใด ถ้อยคำของพยานเหล่านั้น ไม่มีมูลพอที่จะสั่งให้เอาตัวคนผู้ต้องหา ไว้พิจารณาต่อไป เมื่อวินิจฉัยเห็นแนคังนี้แล้ว ก็ให้ผู้พิพากษามีคำสั่งให้ปล่อยคนผู้ต้องหานั้นหลุด ฟ้นไปทีเดียวไม่เกี่ยวข้องต้องพิพาทด้วยคดีนั้นต่อไป ถ้าผู้พิพากษาได้สวนพิเคราะห์ดูถ้อยคำของ พยานทั้งปวงโดยถ่องแท้แล้ว เห็นว่า ถ้อยคำของพยานเหล่านั้นพอควรฟังได้ว่าคนผู้ต้องหานั้นมี

พิรุณบ้างแล้ว แต่ถ้าผู้พิพากษาศาลไต่สวนนั้นมีอำนาจที่จะพิจารณาความตลอดไปได้ ก็ให้กำหนดนัดวันเวลาที่จะพิจารณาต่อไป แต่ถ้าศาลไต่สวนนั้นไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาความต่อไปได้ ก็ให้ผู้พิพากษากำหนดวันแลเวลาที่จะส่งคดีนั้นไปยังศาลที่สมควรจะชำระกำหนดเวลาพิจารณาต่อไป แลให้ส่งตัวคนผู้ต้องหาไปยังไว้ในตารางคอยกำหนดวันพิจารณา ฤจะอนุญาตให้คนผู้ต้องหา มีประกันไปก็ได้ สุดแต่ผู้พิพากษาจะเห็นสมควรแก่รูปความอันมีโทษหนักแลเบา” จนกระทั่งได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 หน้า 598 ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2478 บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวบัญญัติไว้ใน มาตรา 106 ถึง มาตรา 119 ทวิ และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาโดยตลอด จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยมีบทบัญญัติของกฎหมาย และระเบียบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมกำหนดไว้ โดยมีหลักการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ผู้ถูกดำเนินคดีมากขึ้นกว่ากฎหมายในอดีต โดยเมื่อบุคคลใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาและถูกจับกุมหรือถูกฟ้องร้องต่อศาลเป็นคดีอาญาและตกเป็นจำเลย ทั้งคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์หรือคดีที่ราษฎรเป็น โจทก์ซึ่งศาลไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูลและประทับรับฟ้องไว้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริง และในระหว่างที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยจะได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎกระทรวงยุติธรรม เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกประกันหรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน พ.ศ.2549 และระเบียบของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ.2536 ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2536 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการใช้บุคคลเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ.2536 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีมาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราว พ.ศ.2547 คือ ในระหว่างที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกดำเนินคดี ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 โดยใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันตาม มาตรา 114 ซึ่งอาจใช้เงินสด หลักทรัพย์อื่น เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3ก) หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัย และบุคคล

เป็นหลักประกัน เป็นต้น และตามระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และศาลยุติธรรม การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยทั่วไปต้องมีการทำสัญญาประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 บัญญัติว่า “ ในคดีมีอัตราโทษจำคุกในอัตราอย่างสูง ตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันหรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน ด้วยหรือไม่ก็ได้ ในคดีฐานความผิดอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันหรือมีประกัน และหลักประกันด้วยก็ได้ ” แต่วิธีปฏิบัติให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน และวิธีที่ใช้ส่วนมากเป็นวิธีมีบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114 (3)

ลักษณะของสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าว เป็นสัญญาที่บุคคลหนึ่งสัญญาว่าจะชำระหนี้เป็นเงินหรือทรัพย์สินเมื่อไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลยุติธรรมได้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน (เบี้ยปรับ) จะเห็นได้ว่าสัญญาประกันเป็นนิติกรรมอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดบุคลิกสิทธิ¹ ซึ่งบุคคลผู้ทำสัญญาประกันเป็นคู่สัญญากับผู้มีอำนาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวและมีความผูกพันในสัญญาจนกว่าคดีจะถึงที่สุดหรือความรับผิดชอบตามสัญญาหมดไป แต่โดยที่วิธีทำสัญญาประกันกับศาลยุติธรรม เป็นการนำเอกสารรับรองสถานะหรือเอกสารสิทธิแล้วแต่กรณี เช่น หนังสือรับรองจากต้นสังกัด (ข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ) โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3ก) ที่แสดงถึงสิทธิของบุคคลผู้มีชื่อในทะเบียนมาวางไว้ให้ยึดถือไว้เท่านั้น ไม่ได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 714 จึงไม่เป็นการตราไว้เป็นประกันการชำระหนี้ และไม่เป็นการจำนอง ตาม มาตรา 702 แม้ว่าเอกสารโฉนดที่ดิน หรือ น.ส.3 จะเป็นสังหาริมทรัพย์ แต่การมอบเอกสารให้ยึดถือไว้เท่านั้น มิได้กระทำโดยเจตนาจะใช้เอกสารนั้นเป็นประกันการชำระหนี้โดยการเอาเอกสารนั้นออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินมาชำระหนี้ การมอบโฉนดที่ดินหรือ น.ส.3 จึงไม่เป็นการจำนำ ตามมาตรา 747 กล่าวคือ มิใช่หลักประกันในการชำระหนี้ (เบี้ยปรับ) ตามสัญญาประกันนั่นเอง นอกจากนี้เอกสารดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิใด ๆ เหนือทรัพย์สินที่นำมาวางไว้ ตามมาตรา 251 และไม่ได้เป็นผู้ครองทรัพย์สินของผู้ประกัน ในอันที่จะก่อให้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยว ตามมาตรา 241 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังมีบทบัญญัติจำกัดการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ (ผู้ประกัน) ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งไว้ใน มาตรา 285 มาตรา 286 อีกด้วย ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการผิดสัญญาประกัน ศาลไม่สามารถบังคับเบี้ยปรับเอากับทรัพย์สินของผู้ประกันได้ เพราะมีสิทธิในฐานะเจ้าหนี้ตามสัญญาประกันอันเป็นเจ้าหนี้สามัญ ไม่ใช่เจ้าหนี้

¹ ธีรรัตน์ ชลประเสริฐสุข, “การนำมาตรการบังคับทางปกครองมาใช้บังคับแก่การผิดสัญญาประกันผู้ต้องหาในชั้นเจ้าพนักงาน” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต) พ.ศ.2548 หน้า 11

มีหลักประกันและไม่มีบริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของผู้ประกัน ประกอบกับเจ้าหนี้รายอื่นของผู้ประกันสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่วางไว้ที่ชำระหนี้ได้ก่อน ผู้ประกันจึงไม่สนใจที่จะขวนขวายนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อันเกิดผลกระทบต่อการบังคับหนี้ตามสัญญาประกันและผู้เสียหายหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องในคดี การบังคับตามสัญญาประกันของศาลเกิดความล่าช้าเสียหายไม่มีประสิทธิภาพ เกิดหนี้สูญเป็นเงินจำนวนมาก มีคดีค้างการพิจารณาและคดีค้างการบังคับคดีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากไม่มีตัวจำเลยมาศาล และการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยโดยเปิดเผย โดยจะเห็นได้จากสถิติคดีผิดสัญญาประกันของศาลยุติธรรมทั่วประเทศที่อยู่ระหว่างการบังคับคดีผู้ประกัน² ณ มีนาคม 2557 ได้แก่ ศาลชั้นต้นที่สังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 1 - 9 ศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานคร และศาลชำนาญพิเศษ คดีค้างการบังคับคดี จำนวน 22,680 คดี วงเงินจำนวน 591,500,877.27 บาท (ห้าร้อยเก้าสิบเอ็ดล้านห้าแสนแปดร้อยเจ็ดสิบเจ็ดบาทยี่สิบเจ็ดสตางค์)

จึงเห็นควรปรับปรุงกฎหมายด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 โดยเพิ่มให้เจ้าหนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเจ้าหนี้บริมสิทธิสามัญเหนือทรัพย์สินของผู้ประกันที่นำมาวางไว้ใน การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยและทรัพย์สินอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การบังคับหนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยมีประสิทธิภาพ และบังคับให้ผู้ประกันนำผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อันเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิและเกิดประโยชน์แก่ผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี อีกทั้งยังเป็นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์และเพิ่มหลักประกันความยุติธรรมแก่สังคม

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ วิธีการ การปล่อยชั่วคราวและสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมาย ระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.2 เพื่อศึกษาบทบาทอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม ในการบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยกรณีผิดสัญญาประกัน

2.3 เพื่อศึกษาการประกันและการบังคับตามสัญญาประกันของประเทศในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซิวิลลอว์

² <http://jws.coj.intra:8080/insurance/views/login.php>

2.4 เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการประกันและการบังคับตามสัญญาประกันระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทย

2.5 เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการบังคับตามสัญญาประกัน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

3.1 แนวคิดในการแก้ไขปัญหาการบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

3.2 แนวทางการบังคับคดีผู้ประกันของสำนักงานศาลยุติธรรม

3.3 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว นิติกรรมสัญญาและการบังคับคดีของเจ้าหน้าที่

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยศึกษาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติล้มละลาย ประมวลกฎหมายที่ดิน โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ รวมทั้งศึกษาระเบียบเกี่ยวกับการขอปล่อยชั่วคราวจำเลย ระเบียบฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม คำแนะนำประธานศาลฎีกา และข้อบังคับประธานศาลฎีกา รวมตลอดถึงระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีตามสัญญาประกันจำเลยในคดีอาญาและการบังคับคดีแพ่งของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 สามารถวิเคราะห์หลักเกณฑ์ วิธีการ การปล่อยชั่วคราวและความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย

5.2 สามารถวิเคราะห์ขอบเขต บทบาท อำนาจหน้าที่และข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของศาลยุติธรรม ในการบังคับตามสัญญาประกัน

5.3 ได้ผลการศึกษาการเพิ่มบูรณมิติให้หนี้ตามสัญญาประกันเป็นหนี้มีบูรณมิติ สามีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 เพื่อให้การบังคับหนี้ตามสัญญาประกัน

ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเกิดประโยชน์ต่อกระบวนการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาและจำเลย

5.4 สามารถเปรียบเทียบการประกันและการบังคับตามสัญญาประกันระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทยได้

5.5 ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาการบังคับตามสัญญาประกันได้ ด้วยการเพิ่มบุริมสิทธิให้หนี้ตามสัญญาประกันเป็นหนี้มีบุริมสิทธิสามัญ ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 และข้อเสนอการริบหลักประกันกับมีบทลงโทษในกรณีผิดสัญญาประกันตามกฎหมายของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจข้อความที่ปรากฏในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้ให้คำอธิบายความหมายของศัพท์ไว้ดังนี้

6.1 นายประกัน ผู้ประกัน ผู้ขอประกัน หมายถึง ผู้ต้องหา หรือจำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องที่มีความประสงค์ขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยตนเองหรือบุคคลอื่นและได้ทำสัญญาประกันผูกพันตนตามข้อตกลงของสัญญาประกัน

6.2 ผู้ต้องหา หมายถึง บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดซึ่งพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการนำตัวมาเพื่อขออำนาจศาลทำการขังระหว่างการสอบสวน ซึ่งเรียกว่าการขอฝากขัง แต่ทั้งนี้หมายความว่ายังไม่ได้มีการฟ้องบุคคลดังกล่าวเป็นคดีต่อศาล

6.3 จำเลย หมายถึง บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้ว โดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด

6.4 สัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย หมายถึง หนังสือสัญญาที่กระทำโดยผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ในฐานะผู้ให้สัญญาฝ่ายหนึ่งกระทำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลในฐานะผู้รับสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีข้อตกลงตามสัญญาให้มีการปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยจากอำนาจการควบคุมหรือการขังของผู้รับสัญญาเป็นการชั่วคราว โดยมีข้อตกลงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาพบตามกำหนดนัด หรือปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือหมายเรียกของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล

บทที่ 2

หลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวตามสัญญาประกัน

โดยที่คดีอาญาเป็นเรื่องของการกระทำความผิดของบุคคลที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ การกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนและสังคม การดำเนินคดีมีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและอาจจำเป็นต้องควบคุมตัวบุคคลระหว่างดำเนินคดี อันอาจมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้เกิดแนวคิดและกำหนดหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวหรือประกันตัวขึ้น ซึ่งมีทั้งผลดีและผลกระทบต่อสังคม จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สมประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1. การปล่อยชั่วคราวตามสัญญาประกัน

การปล่อยชั่วคราวคือ การอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาล ตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขังเป็นเวลานานเกินกว่าจำเป็นในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีของศาล เพราะหากไม่จำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก็ควรที่จะให้ปล่อยชั่วคราวไป ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมและการปล่อยชั่วคราวไว้ใน มาตรา 39 และมาตรา 40 (7) ดังนี้

มาตรา 39 “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

มาตรา 40 “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังนี้

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความและการได้รับการ

ปล่อยชั่วคราว” ซึ่งหลักการปล่อยชั่วคราวได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเมื่อบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย บุคคลนั้นต้องถูกจำกัดเสรีภาพด้วยการควบคุมหรือขังโดยเจ้าพนักงานหรือศาล ชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดีของศาลกฎหมายมีบทบัญญัติที่ให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อผู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยมีสิทธิขอปล่อยชั่วคราวในระหว่างดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายและระเบียบของหน่วยงานราชการกำหนด

กรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีการทำสัญญาประกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาประกันไว้ใน มาตรา 112

มาตรา 112 “เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้น

ในสัญญาประกันนอกจากข้อความอย่างอื่นอันพึงมี ต้องมีข้อความดังนี้ด้วย

(1) ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกัน แล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว

(2) เมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้

ในสัญญาประกันจะกำหนดภาระหน้าที่หรือเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราว หรือผู้ประกันต้องปฏิบัติเกินความจำเป็นแก่กรณีมิได้”

รูปแบบของสัญญาประกันในคดีอาญา สัญญาประกันจะมีข้อความที่กำหนดไว้ใน มาตรา 112 นี้ ทั้งหมด อีกทั้งมีรายการชื่อคู่สัญญา ได้แก่ ผู้ประกัน หรือเป็นบุคคลผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้ต้องหาหรือจำเลย ชื่อของคู่สัญญาต้องปรากฏที่อยู่แน่นอน ถ้าประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์จะมีรายการของหลักทรัพย์ในช่องที่กำหนดไว้ในแบบพิมพ์ ตลอดจนลายมือชื่อผู้ประกันไว้ท้ายสัญญาเป็นหลักฐาน และผู้ประกันย่อมต้องผูกพันตามสัญญาประกันและจะคืนหลักประกันให้แก่ผู้ประกันได้ต่อเมื่อมีเหตุตาม มาตรา 118 คือ เมื่อคดีถึงที่สุด ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไปตาม มาตรา 116 หรือเหตุอื่น ๆ เช่น คดีอาญาระงับหรือนายประกันถึงแก่ความตาย

สัญญาประกันในคดีอาญาเป็นสัญญาที่ผู้ประกันร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวไปจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาล โดยสัญญาว่าจะส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาตามกำหนดนัด แสดงให้เห็นว่าสัญญาประกันเป็นหลักฐานของการปล่อยชั่วคราว อันเป็นเรื่องของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีใช้สัญญาค้ำประกัน จะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 7565/2538 ที่วินิจฉัยว่า “สัญญาประกันเพื่อปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาโดยมีหลักประกันตามมาตรา 112 ไม่ใช่สัญญาค้ำประกัน ซึ่งผู้ค้ำประกันผูกพันตนต่อเจ้าหนี้เพื่อชำระหนี้ ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 680” โดยสัญญาประกันในคดีอาญาเป็นการประกันการ

ขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อให้ได้รับเสรีภาพชั่วคราวในระหว่างดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ผู้ประกันจะต้องปฏิบัติตามที่เจ้าพนักงานหรือศาลนัดหรือตามหมายเรียก หากผิดนัดต้องจ่ายเงินในจำนวนที่ระบุไว้ในสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควร ส่วนการค้ำประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ผู้ค้ำประกันจะต้องชำระหนี้แทนลูกหนี้ อีกทั้งไม่สามารถบอกเลิกสัญญาได้ เว้นแต่เข้าเหตุตามกฎหมายและเป็นสัญญาเฉพาะตัวผู้ประกัน หากผู้ประกันตายก่อนผิดสัญญาประกัน สัญญาประกันย่อมระงับไป ดังที่ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 441/2511 แต่หากผิดสัญญาประกันและถูกศาลสั่งปรับตามสัญญาประกันแล้ว ผู้ประกันตายก่อนชำระหนี้ค่าปรับ หนี้ค่าปรับดังกล่าวย่อมตกทอดแก่ทายาทของผู้ประกัน นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจแก่ศาลที่จะเปลี่ยนแปลงสัญญาประกันได้เองหากเข้าเหตุตาม มาตรา 115

มาตรา 115 บัญญัติว่า “โดยความปรากฏต่อมาหรือเนื่องจากกลฉ้อฉลหรือผิดหลงปรากฏว่าสัญญาประกันต่ำไปหรือหลักประกันไม่เพียงพอ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ไม่เหมาะสม ให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจสั่งเปลี่ยนสัญญาประกันให้จำนวนเงินสูงขึ้น หรือเรียกหลักประกันเพิ่ม หรือให้ดีกว่าเดิม หรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ภายหลังที่มีคำสั่งปล่อยชั่วคราวแล้ว หากพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป ให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจสั่งลดหลักประกันได้ตามที่เห็นสมควร

ในกรณีที่ศาลปล่อยชั่วคราวและคดีขึ้นไปสู่ศาลสูง ศาลสูงมีอำนาจเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินตามสัญญาประกันหรือเงื่อนไขที่ศาลล่างกำหนดไว้ได้ตามที่เห็นสมควร”

เมื่อเจ้าพนักงานหรือศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว หากต่อมามีการผิดสัญญาประกัน ไม่ส่งหรือไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกำหนดนัดในสัญญาประกัน ผู้ประกันจะถูกปรับเป็นจำนวนเงินตามที่ระบุไว้ในสัญญาประกัน หรือหากต่อมาสามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาดำเนินคดีต่อไปได้ พนักงานอัยการหรือศาลจะลดค่าปรับให้ตามพฤติการณ์แห่งการไม่มาตามนัดหรือหมายเรียกอันเป็นดุลพินิจ และศาลมีอำนาจสั่งบังคับผู้ประกันได้ทันทีโดยมิต้องฟ้อง ส่วนพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลก่อน เมื่อศาลสั่งประการใดแล้วฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ฎีกาได้ ตามมาตรา 119

สำหรับขั้นตอนการบังคับตามสัญญาประกัน ในทางปฏิบัติมีกระบวนการ ขั้นตอน ที่ยุ่งยากซับซ้อนล่าช้า เสียเวลาในการบังคับคดี เนื่องจากวิธีทำสัญญาประกันโดยใช้หลักทรัพย์เป็นหลักประกัน เช่น โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3ก) ประกอบกับการนำเอาเอกสารที่แสดงถึงสิทธิของบุคคลผู้มีชื่อในทะเบียนมาวางไว้ให้ยึดถือไว้ตามสัญญาประกัน ไม่ได้

ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 714 จึงไม่เป็นการตราไว้เป็นประกันการชำระหนี้ตาม มาตรา 702 อันไม่ใช่เป็นการจำนอง แม้ว่าเอกสารโฉนดที่ดิน หรือ น.ส.3 จะเป็นสังหาริมทรัพย์ แต่การมอบเอกสารให้ยึดถือไว้มิได้กระทำโดยเจตนาจะใช้เอกสารนั้นเป็นประกันการชำระหนี้โดยการเอาเอกสารนั้นออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินมาชำระหนี้ การมอบโฉนดที่ดินหรือ น.ส.3 จึงไม่เป็นการจำนำ กล่าวคือ มิใช่หลักประกันในการชำระหนี้ (เบี้ยปรับ) ตามสัญญาประกันนั้นเอง นอกจากนี้การนำหลักประกันมาวางประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไม่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิใด ๆ เนื้อทรัพย์สินที่นำมาเป็นประกันและไม่ได้เป็นผู้ครอบทรัพย์ประกัน อันจะก่อให้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยว แม้ว่าการผิดสัญญาประกันจะสามารถบังคับเบี้ยปรับเอากับทรัพย์ของผู้ประกันได้ แต่สิทธิในฐานะเจ้าหนี้ตามสัญญาประกันไม่ใช่เจ้าหนี้มีหลักประกันและไม่มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์ประกัน ดังนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งอื่นสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่นำมาวางไว้ตามสัญญาประกันได้ ทำให้โอกาสที่จะได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนตามสัญญาประกันมีน้อยมาก เกิดหนี้สูญหากผู้ประกันไม่มีทรัพย์สินอื่นพอที่จะบังคับชำระเบี้ยปรับได้

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหา กฎหมายมีบทบัญญัติให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาต่อสูคดีได้เต็มที่ โดยมีสิทธิขอปล่อยชั่วคราวในระหว่างดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายและระเบียบของหน่วยงานราชการกำหนด ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ได้มีหลักเกณฑ์การขอปล่อยชั่วคราว

2.1.1 หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1) ปล่อยโดยไม่มีประกัน

คือ ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว โดยไม่ต้องทำสัญญาประกันให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานหรือศาล ผู้ต้องหาหรือจำเลยเพียงแต่สาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียกเท่านั้น³ การปล่อยวิธีนี้ ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามนัดหรือหมายเรียกก็จะถือว่า

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111

ผิดสัญญาประกัน ไม่ได้ เพราะไม่มีสัญญาประกัน การปล่อยโดยวิธีนี้ใช้เฉพาะคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี หรือคดีอื่น ๆ

2) ปล่อยโดยมีประกัน

คือ ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือบุคคลอื่นผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องลงชื่อทำสัญญาประกัน ในสัญญาประกันจะต้องมีข้อความว่าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกันแล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาลผู้ให้ประกันและเมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้⁴ จำนวนเงินดังกล่าวบางทีก็เรียกค่าประกัน การปล่อยวิธีนี้ใช้บังคับในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีขึ้นไป⁵

3) ปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน

คือปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว โดยมีสัญญาประกันพร้อมด้วยหลักประกันซึ่งผู้ร้องขอประกันจัดหามาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114

ชนิดหลักประกัน

หลักประกันมี 3 ชนิด ดังต่อไปนี้คือ

(1) มีเงินสดมาวาง (มาตรา 114 (1)) เช่น ศาลกำหนดวงเงินประกัน 100,000 บาท และให้นำเงินสดมาวาง ผู้ร้องขอประกันก็นำเงินสดจำนวนดังกล่าวมาวาง เงินสดจำนวน 100,000 บาทนั้นเป็นหลักประกัน เป็นต้น

(2) มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง (มาตรา 114 (2)) เช่น ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ได้แก่

ก. ที่ดินมีโฉนด ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือห้องชุดโดยมีโฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด และหนังสือรับรองราคาประเมินของสำนักงานที่ดินมาแสดง และต้องไม่มีภาระผูกพันอันอาจกระทบต่อการบังคับคดีได้ หากจะนำสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาประกันด้วย ก็จะต้องแสดงสำเนาทะเบียนบ้าน หนังสือประเมินราคาสิ่งปลูกสร้างที่น่าเชื่อถือประกอบด้วย และเอกสารประกอบ ได้แก่ สำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัว หนังสือยินยอมกลุ่มสมรส สำเนาทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวคู่สมรส (หากมี)

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคแรก

ข. หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนได้ เช่น พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์ทวีสินของธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร ใบรับเงินฝากประจำของธนาคาร ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรองซึ่งสามารถเรียกเก็บเงินได้ในวันที่ทำสัญญาประกัน และ หนังสือรับรองของธนาคารหรือบริษัทประกันภัย⁶ เพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกัน เป็นต้น ทั้งนี้ในกรณีมีข้อสงสัยศาลอาจตรวจสอบเพื่อขอคำยืนยันจากธนาคารหรือบริษัทประกันภัยที่ออกหนังสือรับรองนั้นได้

(3) มีบุคคลมาเป็นหลักประกัน เช่น ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 ข้อ 10 บุคคลผู้ขอประกันจะต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

ก. เป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน เช่น เป็น ข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้าง ของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง หรือทนายความ

ข. เป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงโดยทางสมรสหรือ บุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่น ที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้

2.1.2 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

สำหรับผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 วรรคแรก ได้แก่ ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114 วรรคสอง (3) ให้พิจารณาบุคคลนั้น ว่าเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงโดยทางสมรสหรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรหรือนิติบุคคล เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด สำหรับกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ้นส่วน พนักงาน หรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น⁷

⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 ข้อ 10

⁷ คู่มือการปล่อยชั่วคราว , สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ.2549 , หน้า 2

2.1.3 ผู้มีอำนาจให้ปล่อยชั่วคราว

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ได้กำหนดบุคคลผู้มีอำนาจให้ปล่อยชั่วคราวไว้ดังนี้

- 1) พนักงานสอบสวน ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่โดยยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล และสำนวนการสอบสวนยังอยู่ที่พนักงานสอบสวน (มาตรา 106 (1))
- 2) พนักงานอัยการ ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่โดยยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลและสำนวนการสอบสวนส่งมาที่พนักงานอัยการแล้ว (มาตรา 106(1))
- 3) ศาลชั้นต้นที่ออกหมายจับ ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกจับตามหมายศาล แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล (มาตรา 106 (2))
- 4) ศาลชั้นต้นที่รับฟ้องคดีไว้กรณีผู้ต้องหาถูกฟ้องคดีแล้วที่ศาลชั้นต้นนั้น (มาตรา 106 (3))
- 5) ศาลชั้นต้นที่รับคดีไว้และพิพากษาคดีแล้ว ไม่ว่าจะมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาหรือไม่ก็ตาม หากมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้ว แต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา (มาตรา 106 (4))
- 6) ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา กรณีมีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาและได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี (แต่จะยื่นที่ศาลชั้นต้นนั้นหรือศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาโดยตรงก็ได้) (มาตรา 106(5))

2.1.4 หลักการพิจารณาปล่อยชั่วคราว

ในการพิจารณาสั่งปล่อยชั่วคราวของศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 กำหนดให้พิจารณาถึงสาระสำคัญดังต่อไปนี้ประกอบด้วย คือ

1) ความหนักเบาแห่งข้อหา⁸

คือ ข้อหาที่กระทำผิดมีโทษสถานเบาหรือสถานหนัก ถ้าเป็นโทษสถานเบา ศาลหรือเจ้าพนักงานอาจนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยประกันตัวไปไม่ต้องมีหลักประกันหรืออาจมีหลักประกันเพียงเล็กน้อยก็ได้ แต่ถ้าเป็นโทษสถานหนักเจ้าพนักงานหรือศาลอาจไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หรือถ้าจะปล่อยชั่วคราวก็ต้องมีประกันและหลักประกันมากเพียงพอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108(1)

2) พยานหลักฐานที่นำมาสืบแล้วมีเพียงใด⁹

คือ ในการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือในการพิจารณาคดีของศาล พยานหลักฐานที่ปรากฏในชั้นสอบสวนหรือชั้นพิจารณาคดีมีเพียงพอที่จะชี้ชัดว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้กระทำความผิด หรือกระทำความผิดแต่มีอัตราโทษน้อยกว่าที่ต้องหาหรือถูกฟ้อง หรือมีหลักฐานแน่ชัดว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง เหล่านี้เป็นข้อพิจารณาประกอบของเจ้าพนักงานหรือศาลในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมี ทั้งประกันและหลักประกัน

3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร¹⁰

คือ การกระทำความผิดตามรูปคดี อาจมีเหตุจูงใจต่างกันแล้วแต่พฤติการณ์ เช่น กระทำความผิดลักทรัพย์เพียงเล็กน้อยหรือลักทรัพย์จนเป็นปกติวิสัยหลายครั้ง หรือมาผู้อื่นด้วยความทารุณโหดร้าย หรือมาผู้อื่นเพราะความจำเป็น หรือป้องกันตัว หรือมีผู้อื่นร่วมกระทำความผิดในฐานะเป็นตัวการหรือผู้สนับสนุน เป็นต้น พฤติการณ์เหล่านี้จะเป็นข้อพิจารณาในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด¹¹

คือ พิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของผู้ร้องขอประกันว่าจะนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาตามนัดหรือหมายเรียก และถ้าหากผิดสัญญาจะสามารถบังคับตามสัญญาประกันหรือหลักประกันตามที่ระบุในสัญญาได้

5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่¹²

คือ พิจารณาถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ ของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าจะหลบหนีหรือไม่ เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้มีอิทธิพลและมีฐานะทางด้านการเงินดี อาจใช้อิทธิพลทางด้านการเงิน หว่านล้อมหลบหนีไปได้ เป็นต้น ดังนี้ แม้ว่าผู้ร้องขอประกันและหลักประกันจะน่าเชื่อถือมากเพียงใด ถ้ามีพฤติการณ์ดังกล่าวเจ้าพนักงานหรือศาลก็จะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108(2)

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (3)

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (4)

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (5)

6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่เกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่¹³

คือ ในบางกรณีอาจมีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่า ถ้าปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยจะเป็นการเปิดโอกาสให้ไปฆ่าผู้อื่นเพื่อปิดปาก หรือทำร้ายผู้อื่นเป็นการแก้แค้น หรือสร้างพยานหลักฐานเท็จขึ้นต่อผู้คดี หรือข่มขู่พยานให้เกรงกลัว เป็นต้น เหล่านี้ย่อมเป็นเหตุที่ทำให้เจ้าพนักงานหรือศาลใช้ประกอบการพิจารณาไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือโจทก์แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้¹⁴

ในการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล ศาลอาจไม่ทราบถึงข้อเท็จจริงและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญของคดีเนื่องจากอาจยังมิได้มีการฟ้องคดี หรือถ้าฟ้องคดีแล้วแต่ยังมิได้มีการสืบพยานหรือสืบพยานไปเพียงเล็กน้อย กฎหมายจึงให้โอกาสเจ้าพนักงานหรือโจทก์ยื่นคำคัดค้านต่อศาลแสดงสาเหตุที่ไม่ควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ เช่น คัดค้านว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีอิทธิพลทางด้านความคิดเนื่องจากมีการศึกษาสูง ถ้าปล่อยชั่วคราวไปอาจชักจูงหรือโน้มน้าวบุคคลอื่นให้เชื่อถือนอนอาจก่อให้เกิดความวุ่นวายหรือความไม่สงบเรียบร้อยหรือเป็นผู้มีอิทธิพลทางการเงิน อาจใช้เงินหว่านล้อมจ้างพยานให้หลบหนีไปอยู่ที่อื่น เป็นต้น เหล่านี้ศาลพึงรับคำคัดค้านประกอบการวินิจฉัย ซึ่งเป็นการใช้ดุลพินิจของศาล และศาลไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับคำคัดค้านตามเหตุผลของเจ้าพนักงานหรือโจทก์ ดังนั้นแม้โจทก์จะคัดค้านศาลก็อาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้

8) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ถ้ามีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่า จะคัดค้านประการใดหรือไม่ ถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันควรศาลจะงดถามเสียก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้¹⁵ คือในคดีความผิดที่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ถึงสิบปี หรือมากกว่าสิบปีขึ้นไป กฎหมายบังคับว่าศาลจะต้องถามเจ้าพนักงานหรือโจทก์ก่อนว่า จะคัดค้านการปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันควรศาลก็ไม่จำเป็นต้องถาม แต่จะต้องบันทึกเหตุที่ไม่ถามนั้นไว้ด้วย

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (6)

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (7)

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 109

การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน กฎหมายไม่ได้กำหนดรูปแบบในเรื่องหลักฐานไว้เป็นพิเศษ แต่กำหนดว่าก่อนปล่อยตัวไปให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือมาตามหมายเรียก¹⁶ ส่วนกรณีการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันนั้นจะต้องมีการทำสัญญาประกันให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานหรือศาลแล้วแต่กรณี¹⁷ และกรณีปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน กฎหมายกำหนดว่าก่อนปล่อยตัวไปให้ผู้ร้องขอประกันจัดหาหลักประกันมาดั่งต้องการ¹⁸

2.1.5 สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ประกัน

หน้าที่ของผู้ขอประกันและความรับผิดชอบของผู้ขอประกันนี้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 116 มาตรา 118 และมาตรา 119

มาตรา 116 บัญญัติว่า “การขอถอนสัญญาประกันหรือถอนหลักประกันยอมทำได้เมื่อผู้ทำสัญญาประกันมอบตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยคืนต่อเจ้าพนักงานหรือศาล”

มาตรา 118 บัญญัติว่า “เมื่อคดีถึงที่สุดหรือความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไปตามมาตรา 116 หรือโดยเหตุอื่นให้คืนหลักประกันแก่ผู้ที่ควรรับไป”

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 116 และมาตรา 118 จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดอำนาจของผู้ขอประกันที่จะขอถอนสัญญาประกันหรือหลักประกันเมื่อใดก็ได้ แต่ผู้ขอประกันมีหน้าที่ที่จะต้องส่งมอบตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยคืนต่อเจ้าพนักงานหรือศาล หลังจากที่ส่งมอบตัวคืนแล้วจึงถือว่าสัญญาประกันสิ้นสุดลง และความรับผิดชอบทางสัญญาประกันหมดไป ซึ่งเจ้าพนักงานหรือศาลจะมีคำสั่งให้คืนหลักประกันแก่ผู้ขอประกัน หลังจากนั้นก็เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือศาลที่จะต้องควบคุมหรือออกหมายขังหรือหมายจำคุกผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วแต่กรณี ในกรณีสัญญาประกันระงับโดยเหตุอื่น อันจะทำให้ความรับผิดชอบของผู้ขอประกันตามสัญญาประกันหมดไป เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) หรือผู้ขอประกันตายก่อนผิดสัญญาประกัน เพราะสัญญาประกันเป็นสัญญาที่ผูกพันเฉพาะตัวผู้ขอประกัน เมื่อผู้ขอประกันตายลงโดยยังไม่มีผิดสัญญาประกัน สัญญาประกันนั้นย่อมระงับ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2438/2522) แต่ถ้าผู้ขอประกันผิดสัญญาประกันก่อนแล้วตายลง ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันในอันที่จะต้องชำระเงินยอมตกทอดแก่

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 วรรคหนึ่ง

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114

ทายาท เพราะความรับผิดชอบนี้มิใช่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ขอประกัน ส่วนหน้าที่ในการที่จะต้องส่งมอบตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกำหนดนัดไม่ตกเป็นมรดกแก่ทายาท¹⁹

2.2 หลักเกณฑ์การประกันของศาลยุติธรรม

การประกันตัวชั้นศาล หมายถึง การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างฝากขังของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา โดยผู้ประกันได้ทำสัญญาประกันไว้ต่อศาลว่าจะนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลในวันกำหนดนัด และเพื่อให้การประกันตัวในชั้นศาลเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวไว้ในลักษณะกว้าง ๆ แต่ในการทำสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นในทางปฏิบัติมีรายละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลยุติธรรมจึงได้มีการวางระเบียบปฏิบัติไว้เพื่อให้สอดคล้องและอยู่ในมาตรฐานเดียวกันดังนี้

2.2.1 ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ.2548 ประธานศาลฎีกาออกระเบียบเพื่อปรับปรุงระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวที่ใช้บังคับอยู่เดิมให้สอดคล้องกัน โดยกำหนดแนวทางและประเภทคดีเกี่ยวกับการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว และเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกาให้สามารถดำเนินการผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นนอกจากโทรสารได้ด้วย

2.2.2 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว การยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว การพิจารณากำหนดวงเงินในสัญญาประกัน ประเภทหลักทรัพย์ที่ใช้เป็นหลักประกันในการทำสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย

2.2.3 คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีมาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ.2547 ประธานศาลฎีกาออกคำแนะนำสำหรับผู้พิพากษาให้ใช้เกณฑ์มาตรฐานกลางการตีราคาหลักประกันการปล่อยชั่วคราว เป็นแนวทางในการพิจารณาและมีคำสั่งเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว เพื่อให้การปล่อยชั่วคราวเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน

¹⁹ เรียงธรรม ลัดพลี : สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กระทรวงยุติธรรม 2540, ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์, หน้า 125

2.3 การสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของศาล²⁰

เมื่อผู้ขอประกันยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต่อศาลแล้ว หลังจากศาลได้ตรวจคำร้องและพิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหา พยานหลักฐานที่นำมาสืบแล้วมีเพียงใด พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงไร เช่น หลักประกันเป็นเงินสดหรือ โฉนดที่ดิน ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงไร พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการหรือโจทก์คัดค้านหรือไม่มาประกอบกันแล้ว ศาลมีอำนาจที่จะสั่งได้หลายกรณีคือ

1. มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ในกรณีนี้ถือได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวในทันที โดยศาลจะกำหนดวงเงินที่ใช้เป็นหลักประกันว่า หากผิดสัญญาจะต้องเสียค่าปรับเพียงใด

2. มีคำสั่งให้หาประกันหรือหลักประกันมาเพิ่ม กรณีนี้เป็นเรื่องที่ศาลพิเคราะห์ข้อเท็จจริงตามคำร้องขอฝากขังหรือคำฟ้องแล้วเห็นสมควรว่า หลักทรัพย์ที่นำมาวางเป็นหลักประกันนั้นไม่เพียงพอ ก็จะมีคำสั่งให้นำหลักทรัพย์มาเพิ่มเป็นจำนวนตามวงเงินที่กำหนด ซึ่งในทางปฏิบัติผู้ขอประกันก็เพียงแต่นำหลักทรัพย์มาเพิ่มให้ครบตามจำนวนวงเงินที่ศาลมีคำสั่งศาลจึงจะมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

3. มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว กรณีนี้เป็นเรื่องที่ศาลพิเคราะห์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ แล้วยังไม่สมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งผู้ขอประกันมีสิทธิดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ทวิ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ร้องขอมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ ดังต่อไปนี้

(1) คำสั่งของศาลชั้นต้นให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์

(2) คำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา

ให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องอุทธรณ์คำสั่งรับส่งคำร้องดังกล่าวพร้อมด้วยสำนวนความหรือสำเนาสำนวนความเท่าที่จำเป็นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็ว คำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวยื่นตามศาลชั้นต้นให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิที่จะยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวใหม่” เมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ศาลจะให้ผู้ประกันทำสัญญาประกันไว้ต่อศาล

กรณีเมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว ต่อมาปรากฏว่าสัญญาประกันมีวงเงินต่ำไปหรือหลักประกันไม่เพียงพอหรือเกิดจากกลฉ้อฉลหรือผิดหลงหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ไม่

²⁰ สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่ : การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย, บัณฑิตอักษร, กรุงเทพฯ, มีนาคม 2545, หน้า 33

เหมาะสม ศาลมีอำนาจสั่งเปลี่ยนสัญญาประกันให้มีจำนวนเงินที่สูงขึ้นหรือเรียกหลักประกันเพิ่ม หรือให้ดีกว่าเดิมหรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นได้ แต่ถ้ามีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปศาลมีอำนาจสั่งลดหลักประกันได้ตามที่พิจารณาเห็นสมควรหรือในกรณี ที่คดีขึ้นไปสู่ศาลสูง ศาลสูงก็มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินตามสัญญาประกันหรือเงื่อนไข ที่ศาลชั้นต้นกำหนดไว้ตามที่เห็นสมควรได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 115

3. ลักษณะของสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย

ในการวิเคราะห์หาแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยให้มีประสิทธิภาพ จะต้องดำเนินการศึกษาลักษณะของสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยเสียก่อนว่ามีลักษณะสำคัญอย่างไร เพื่อนำไปสู่การพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้หนีตามสัญญาประกันเป็นหน้าที่เจ้าหนี้สามารถบังคับได้เหนือทรัพย์สินของลูกหนี้และมีสิทธิดีกว่าเจ้าหนี้สามัญอื่น ๆ

กรณีที่เจ้าพนักงานหรือศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ต้องมีการทำสัญญาประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 บัญญัติว่า “ในคดีมีอัตราโทษจำคุกในอัตราสูงตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลยหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้”

แต่วิธีปฏิบัติของศาลยังไม่เคยพบที่มีการปล่อยโดยไม่มีประกันเลย ซึ่งก็เป็นการรอบคอบอย่างหนึ่ง²¹ วิธีที่ศาลใช้โดยมากเป็นวิธีมีบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114 (3) ซึ่งโดยวิธีนี้จะเห็นได้ว่า สัญญาประกันเป็นนิติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งบุคคลผู้ร้องขอประกันเป็นคู่สัญญากับศาล และสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสาระสำคัญของสัญญาที่ผู้ขอประกันจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาลตามกำหนดนัด หากไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ตามกำหนด ย่อมต้องรับผิดชอบชำระค่าปรับในวงเงินตามสัญญาประกัน ซึ่งการบังคับตามสัญญาเจ้าหนี้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้มากนักน้อยเพียงใด เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่การหาเงื่อนไขหรือข้อกำหนดในสัญญาให้สามารถบังคับได้อย่างเหมาะสมต่อไป

²¹ วีระ ทรัพย์ไพศาล ผู้พิพากษาศาลอาญา, ดุลพาห, บทความ, 2513 หน้า 20

3.1 ความรับผิดชอบตามสัญญาประกัน

สัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง จึงสามารถนำหลักในเรื่องนิติกรรมสัญญามาปรับใช้ได้ด้วยสาระสำคัญของสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ที่นายประกันจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกำหนด หากนายประกันไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกำหนดคนใดได้ย่อมได้ชื่อว่านายประกันผิดสัญญาประกันแล้ว จึงต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน

3.2 กรณีผิดสัญญาประกัน

กรณีผิดสัญญาประกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119²² บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่ผิดสัญญาประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควรโดยมีต้องฟ้อง เมื่อศาลสั่งประการใดแล้ว ฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดี ให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น มีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ ตามคำพิพากษาและให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว”

อนึ่ง กรณีที่นายประกันไม่สามารถส่งตัวจำเลยต่อศาลตามกำหนดคนใดได้นั้น จะถือว่าผิดสัญญาประกันต่อศาลทุกกรณีหาได้ไม่ ต้องพิจารณาสาเหตุเป็นกรณีไปดังคำพิพากษาฎีกาที่วินิจฉัยไว้คือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1787/2494 วินิจฉัยว่า “ผู้ประกันจำเลยในคดีอาญาจะพ้นความรับผิดชอบเมื่อได้นำตัวจำเลยมาส่งศาลและศาลสั่งให้ถอนประกันหรือปล่อยตัวไปตามข้อ 1 แห่งสัญญาประกันเท่านั้น การที่ศาลสั่งจำหน่ายคดีและให้ผู้ประกันส่งตัวจำเลยต่อศาล แล้วผู้ประกันส่งตัวจำเลยไม่ได้ ดังนี้หาทำให้ผู้ประกันพ้นความรับผิดชอบไม่ได้ ศาลย่อมมีอำนาจปรับผู้ประกันตามสัญญา”

คำพิพากษาฎีกาที่ 513/2519 วินิจฉัยว่า “ศาลชั้นต้นกำหนดให้นายประกันส่งตัวจำเลยต่อศาลภายในวันที่ 18 พฤศจิกายน แต่จำเลยได้ถูกจับกุมและถูกควบคุมโดยอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจ ตั้งแต่วันที่ 12 พฤศจิกายน และได้ถูกควบคุมตลอดมา ซึ่งเป็นเหตุให้ไม่สามารถมาศาลตามกำหนดได้ ดังนั้นจะถือว่าจำเลยหลบหนีไม่มาศาลในวันกำหนดคนใดไม่ได้ ไม่ถือว่านายประกันผิดสัญญา”

²² มาตรา 119 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547

สำหรับกรณีผิดสัญญาประกันชั้นพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ หากนายประกันไม่ชำระค่าปรับจะต้องดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลก่อน จึงจะสามารถดำเนินการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลได้

3.3 กำหนดเวลาสัญญาประกันสิ้นสุด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 116 บัญญัติว่า “การขอลงสัญญาประกัน หรือขอลงหลักประกันยอมทำได้ เมื่อผู้ทำสัญญามอบตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยคืนต่อเจ้าพนักงานหรือศาล” มาตรา 118 บัญญัติว่า “เมื่อคดีถึงที่สุด หรือความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไปตามมาตรา 116 หรือโดยเหตุอื่น ให้คืนหลักประกันแก่ผู้ที่ควรรับไป” ซึ่งจะเห็นได้ว่าสัญญาประกันสิ้นสุดลงได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. เมื่อผู้ประกันมอบตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล
2. เมื่อคดีถึงที่สุด
3. โดยเหตุอื่น ๆ

3.4 สัญญาประกันไม่ใช่ค้ำประกันแต่ยึดหลักทางแพ่ง

สัญญาที่ผู้ประกันขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยสัญญาว่าจะส่งตัวมาตามกำหนดนัด ไม่อยู่ในความหมายของสัญญาค้ำประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 680 (คำพิพากษาฎีกาที่ 4792/2536) แต่ยึดสัญญาทางแพ่งเป็นหลัก²³ โดยเป็นนิติกรรมที่จะต้องมีการแสดงเจตนาและเกิดเป็นสัญญาขึ้น แต่การควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยหาใช่หนี้ทางแพ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา หากแต่การควบคุมหรือขังเป็นมาตรการบังคับทางอาญา เพื่อนำไปสู่การที่จะใช้อำนาจให้บรรลุตฤประสงคที่จะป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดอาญาที่กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐไว้ ฉะนั้น ย่อมไม่อาจโยงอย่างเป็นตรรกทางกฎหมายที่ถูกต้องเพื่อที่จะอธิบายด้วยประการใด ๆ ว่า ความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างบุคคลภายนอกที่เรียกว่านายประกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ ความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นสัญญาในลักษณะที่เรียกว่า “ค้ำประกัน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 680 ในอันจะนำไปสู่การใช้วิธีทางแพ่งเรื่องค้ำประกันมาบังคับ²⁴

²³ สมพร พรหมพิตร พด.ด.ท.ดร.ฉ. โสคติพันธ์, การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย, บริษัทวิศิษฐ์สรอรรถ จำกัด, 2542, กรุงเทพมหานคร, หน้า 4

²⁴ กวีต วัชรดาวัลย์, ประกันตัวเพื่อปล่อยชั่วคราวเป็นสัญญาทางแพ่งจริงหรือ?, วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรม มาธิราช, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (ธันวาคม 2547) หน้า 59-60

3.5 หนี้ตามสัญญาประกันเป็นเบี้ยปรับ

จำนวนเงินตามสัญญาประกันที่เจ้าพนักงานหรือศาลกำหนดและผู้ประกันสัญญาว่า จะขอใช้ให้เมื่อไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งตามนัดได้นั้น เท่ากับลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี จึงถือว่าเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 และศาลมีอำนาจลดให้ตามที่เห็นสมควรตาม มาตรา 383 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกัน หรือตามที่ศาลเห็นควรโดยไม่ต้องฟ้อง ซึ่งแตกต่างจากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ แต่ว่าหนี้ฐานผิดสัญญาประกันนี้ไม่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิในการที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นแต่อย่างใด เจ้าหนี้อื่น ๆ มีสิทธิที่จะขอเฉลี่ยเงินที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ยึดทรัพย์ของผู้ประกันเพราะผิดสัญญาประกันได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 553/2510)

3.6 ทรัพย์ที่ยึดถือไว้เป็นประกัน

กรณีเจ้าพนักงานหรือศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ขอประกันจะต้องทำสัญญาประกันตามวงเงินที่กำหนด ทั้งนี้หากเป็นการนำหลักทรัพย์ เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3ก) สมุดบัญชีเงินฝากธนาคาร พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน ผู้ขอประกันจะต้องนำเอกสารแห่งสิทธิของหลักทรัพย์ดังกล่าวนั้นมาให้ยึดถือไว้เท่านั้น จะเห็นได้ว่าการทำสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยมีหลักทรัพย์มาให้ศาลยึดถือไว้ นั้นห้ามมีผลตามกฎหมายแต่ประการใด เพราะไม่ได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่มีผลเป็นการจำนองหรือเข้าลักษณะจำนำที่ได้ส่งมอบทรัพย์สินแก่กัน อีกทั้งไม่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิใด ๆ เหนือทรัพย์สินที่นำมาวางไว้และไม่ก่อให้เกิดสิทธิยึดหน่วงเพราะไม่ใช่เป็นผู้ครองทรัพย์ของผู้ขอประกัน ถึงแม้ว่าผิดสัญญาต่อศาลและจะสามารถบังคับเอาหลักทรัพย์ได้โดยไม่ต้องฟ้อง แต่ก็ก็เป็นเพียงการบังคับในฐานะเป็นทรัพย์สินโดยทั่วไปของผู้ขอประกัน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นของผู้ขอประกันย่อมยึดหรืออายัดได้และร้องขอเฉลี่ยเงินจากการขายทอดตลาดทรัพย์ได้ ซึ่งศาลจะให้นำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดชำระหนี้ตามสัญญาประกันทั้งหมดย่อมไม่ได้

โดยผู้เขียนจะศึกษาหลักกฎหมายที่จะทำให้การทำสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของผู้ประกัน อันเป็นประโยชน์ต่อการบังคับตามสัญญาประกันอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

4. หนี้บุริมสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

4.1 ความหมายของบุริมสิทธิ

บุริมสิทธิ ตามมาตรา 251 หมายถึง สิทธิของเจ้าหนี้ซึ่งโดยสภาพหรือลักษณะแห่งหนี้ตัวเอง มีกฎหมายบัญญัติให้เจ้าหนี้นั้นมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นโดยสิ้นเชิง จากทรัพย์สินทั้งหมดหรือบางสิ่งของลูกหนี้

4.2 บุริมสิทธิเกิดโดยกฎหมาย

บุริมสิทธิเกิดขึ้นได้เฉพาะที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น แม้คู่สัญญาจะตกลงกันได้ ในสัญญาโดยชัดแจ้งว่าให้เจ้าหนี้มีบุริมสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้ได้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ก็ไม่ทำให้หนี้นั้นมีบุริมสิทธิแต่อย่างใด เพราะข้อตกลงดังกล่าวไม่มีผลบังคับตามกฎหมายตกเป็นโมฆะตาม มาตรา 150

4.3 ลักษณะของบุริมสิทธิและประเภทบุริมสิทธิ

4.3.1 ลักษณะของบุริมสิทธิ

1) บุริมสิทธิเป็นสิทธิอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ ทำนองเดียวกันกับจำนอง จำนำและสิทธิยึดหน่วง โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีบทบัญญัติให้นำมาใช้ในเรื่อง บุริมสิทธิด้วย เช่น มาตรา 193/27 บัญญัติให้ผู้มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินอาจใช้สิทธิได้แม้หนี้ขาดอายุความ เป็นต้น

2) บุริมสิทธิเป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินซึ่งเป็นของลูกหนี้เท่านั้น ตาม มาตรา 251 เว้นแต่กรณีตามมาตรา 268 เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโรงแรมหรือผู้รับขนไม่รู้ว่า เป็นทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่ลูกหนี้นำเข้ามา และมาตรา 281 ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุริมสิทธิพิเศษสามารถติดตามทรัพย์สินที่ถูกลักหรือสูญหาย หรือติดตามบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สิน

4.3.2 ประเภทของบุริมสิทธิ

บุริมสิทธิแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ บุริมสิทธิสามัญและบุริมสิทธิพิเศษ

1) บุริมสิทธิสามัญ เป็นบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหลายของลูกหนี้เป็นการทั่วไป ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ และไม่ได้เจาะจงเป็นการเฉพาะว่ามีอยู่เหนือทรัพย์สินอะไรบ้าง กล่าวคือ เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิสามัญมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้ผู้ไม่มีบุริมสิทธิหรือก่อนเจ้าหนี้ผู้ไม่มีบุริมสิทธิในลำดับหลัง โดยบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินทั้งหลายของลูกหนี้ เจ้าหนี้มีได้ถูกจำกัดว่าจะต้องบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินบางอย่างลูกหนี้เท่านั้น

เนื่องจากบุริมสิทธิสามัญมิใช่เป็นสิทธิที่มีเหนือทรัพย์สินใดของลูกหนี้โดยเฉพาะ จึงไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้²⁵

บุริมสิทธิสามัญบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 ได้แก่

1. ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกัน
2. ค่าปลงศพ
3. ค่าภาษีอากร
4. เงินที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับหรือการทำงานที่ได้ทำให้แก่ลูกหนี้ซึ่งเป็นนายจ้าง
5. ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน
6. ตามมาตรา 1598/13 หนี้ที่ผู้อยู่ในปกครองมีเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ปกครอง

บุริมสิทธิสามัญนั้น มาตรา 284 บัญญัติไว้ชัดเจนว่าแม้ไม่ได้จดทะเบียนไว้ก็ใช้อย่างขึ้นยันเจ้าหนี้รายอื่น ๆ ได้

2) บุริมสิทธิพิเศษ บุริมสิทธิพิเศษอาจเป็นบุริมสิทธิเหนือสังหาริมทรัพย์หรือเหนืออสังหาริมทรัพย์ก็ได้ บุริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์เป็นสิทธิที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จากสังหาริมทรัพย์บางอย่างของลูกหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น เป็นสิทธิเหนือสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ถ้าทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นอสังหาริมทรัพย์ก็ไม่ตกอยู่ภายใต้บุริมสิทธินี้ เช่น จำเลยเช่าที่ดินปลูกสร้างอาคาร ต่อมาเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยยึดอาคารออกขายทอดตลาดชำระหนี้ ผู้ให้เช่าที่ดินยื่นคำร้องขอรับชำระหนี้คือค่าเช่าที่จำเลยค้างชำระ โดยอ้างว่ามีบุริมสิทธิเหนืออาคารดังกล่าวและอาคารเป็นทรัพย์สินติดกับที่ดินชั่วคราวตามมาตรา 109 ไม่เป็นส่วนควบ จึงเป็นสังหาริมทรัพย์ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 550/2477 วินิจฉัยว่า อาคารจะเป็นส่วนควบหรือไม่ ไม่สำคัญ แต่อาคารยังคงเป็นอสังหาริมทรัพย์อยู่ จึงไม่ตกอยู่ภายใต้บุริมสิทธิของผู้ให้เช่า หากสังหาริมทรัพย์ที่ตกอยู่ภายใต้บุริมสิทธินี้ได้กลายเป็นอสังหาริมทรัพย์ไป บุริมสิทธิก็หมดไปด้วย เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 757/2505 วินิจฉัยว่า ผู้ซื้อไม้เอาไม้ไปปลูกโรงเรือน ไม้กลายเป็นอสังหาริมทรัพย์ไปแล้ว ผู้ขายก็ไม่อาจอ้างบุริมสิทธิค่าไม้เหนือโรงเรือนนั้น เป็นต้น

²⁵ โสภณ รัตนกร คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร, หน้า 330

2.1) บุริมสิทธิพิเศษเหนืออสังหาริมทรัพย์ แบ่งแยกตามมูลหนี้ได้ 7 ชนิด ตามมาตรา 259 ดังนี้

1. เช่าอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 260
2. พักอาศัยในโรงแรม ตามมาตรา 265
3. รับขนคนโดยสารหรือของ ตามมาตรา 267
4. รักษาอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 269
5. ซื่อขายอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 270
6. ค่าเมล็ดพันธุ์ พันธุ์ไม้และปุ๋ย ตามมาตรา 271
7. ค่าแรงงานเพื่ออุตสาหกรรมและอุตสาหกรรม ตามมาตรา 272

2.2) บุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 273 กำหนดไว้ 3 ชนิด แยกตามมูลหนี้ คือ

1. การรักษาสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 274
2. การจ้างทำของเป็นการงานทำขึ้นบนอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 275
3. การซื่อขายอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 276

บุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์ทั้ง 3 ชนิดนี้ มาตรา 285 มาตรา 286 และมาตรา 288 บัญญัติให้ต้องจดทะเบียน มิฉะนั้นแล้วจะไม่มีผลเป็นหนี้บุริมสิทธิ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3241/2532 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4796/2536)

4.4 ลำดับแห่งบุริมสิทธิสามัญ

กรณีมีเจ้าหนี้บุริมสิทธิหลายรายและทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่พอชำระหนี้ ลำดับการชำระหนี้ก่อนหลังมีบัญญัติไว้ในมาตรา 277 ถึงมาตรา 280 โดยวางลำดับการชำระหนี้ถือตามความสำคัญและลักษณะของหนี้ มิได้ถือตามเวลาที่หนี้เกิดขึ้นก่อนหลัง

กรณีบุริมสิทธิสามัญหลายรายแย้งกัน ลำดับแห่งบุริมสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อน บัญญัติไว้ในมาตรา 253 ตามลำดับดังนี้ คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ค่าปลงศพ ค่าภาษีอากร เงินที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเพื่อการทำงานที่ได้ทำให้แก่นายจ้าง ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน และ หนี้ที่ผู้ปกครองต้องชำระแก่ผู้อยู่ในปกครอง

กรณีบุริมสิทธิสามัญแย้งกับบุริมสิทธิพิเศษ มาตรา 277 วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อมีบุริมสิทธิสามัญแย้งกับบุริมสิทธิพิเศษ ท่านว่าบุริมสิทธิพิเศษย่อมอยู่ในลำดับก่อน แต่บุริมสิทธิในมูลค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกันนั้นย่อมตกอยู่ในลำดับก่อน ในฐานะที่จะใช้สิทธินั้นต่อเจ้าหนี้ผู้ได้รับประโยชน์จากการนั้นหมดทุกคนด้วยกัน” ซึ่งเห็นได้ว่าบุริมสิทธิพิเศษย่อมอยู่ในลำดับก่อนบุริมสิทธิสามัญ เพราะบุริมสิทธิพิเศษมีสำหรับหนี้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ และ

จำกัดอยู่เฉพาะทรัพย์สินนั้นเท่านั้น ไม่รวมถึงทรัพย์สินอื่นด้วย ส่วนบุริมสิทธิสามัญมีอยู่เหนือทรัพย์สินทั่วไปของลูกหนี้ ไม่จำกัดอยู่เฉพาะชิ้นใดชิ้นหนึ่ง เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญมีทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้เป็นประกัน ย่อมอยู่ในฐานะคิดว่าเจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษ จึงต้องให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษได้บังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินที่อยู่ภายในบังคับบุริมสิทธิพิเศษเสียก่อน ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เหลือจากนั้นจึงให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญเข้าบังคับแทน เว้นแต่บุริมสิทธิในมูลค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกันนั้นอยู่ในลำดับก่อนทั้งบุริมสิทธิพิเศษและบุริมสิทธิสามัญ

4.5 ผลแห่งบุริมสิทธิสามัญ

ผลแห่งบุริมสิทธิมีบัญญัติไว้ในมาตรา 281 ถึงมาตรา 289 ซึ่งเป็นการกล่าวถึงผลของบุริมสิทธิในแง่ที่ว่า บุริมสิทธิบางชนิดจะเกิดมีผลสมบูรณ์เมื่อใด ผลจะคงมีอยู่อย่างไร มีผลในการที่ใช้บังคับกับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ตามลำดับอย่างไร รวมถึงผลที่จะใช้ยันกับทรัพย์สินที่เป็นประกันพิเศษตกอยู่ภายใต้จำนำ จำนองด้วย ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 กรณี คือ ผลเกี่ยวกับบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์ ผลเกี่ยวกับบุริมสิทธิพิเศษเหนืออสังหาริมทรัพย์และผลเกี่ยวกับการใช้บุริมสิทธิสามัญ

โดยในที่นี้จะศึกษาเฉพาะกรณีผลที่เกี่ยวกับการใช้บุริมสิทธิสามัญเท่านั้น

4.6 การรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิสามัญ

เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิสามัญย่อมมีอำนาจที่จะใช้สิทธิบังคับเอาแก่ทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ได้ทุกสิ่งทุกอย่างไม่จำกัดว่าเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ โดยไม่ต้องมีลำดับทรัพย์สินอย่างใด แต่กฎหมายเห็นว่าการที่จะยอมให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญมีอำนาจอย่างกว้าง ๆ เช่นนั้น อาจทำให้เป็นที่เสียประโยชน์อย่างร้ายแรงแก่ลูกหนี้และเจ้าหนี้อื่นที่มีหลักประกันพิเศษด้วย กฎหมายจึงกำหนดลำดับการรับชำระหนี้ไว้ดังนี้

1) ต้องรับชำระหนี้เอาจากสังหาริมทรัพย์ก่อน เมื่อไม่พอจึงจะเอาชำระจากอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 283

2) ต้องรับชำระหนี้จากอสังหาริมทรัพย์ที่ได้ตกอยู่ภายใต้จำนองก่อนตามมาตรา 283 วรรคสอง

3) ถ้าการรับชำระหนี้ไม่ทำตามลำดับ อาจมีผลให้เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้ตามจำนวนที่ควรจะได้ ซึ่งเป็นกรณีที่เจ้าหนี้ไม่ร้องขอเจี่ยทรัพย์ ตามมาตรา 283 วรรคสาม หมายความว่า ถ้าเจ้าหนี้สามัญยึดสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่คิดจำนองของลูกหนี้ออกขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้ เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญจะต้องไปขอเจี่ยรับชำระหนี้ด้วย หากเจ้าหนี้ผู้มีบุริมสิทธิสามัญละเลยไม่ขอเข้ารับชำระหนี้ไม่ว่าจะโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ต่อมาเมื่อมีการบังคับชำระหนี้เอาจากอสังหาริมทรัพย์ที่บุคคลภายนอกได้จดทะเบียนสิทธิ เช่น จำนอง เจ้าหนี้

บุริมสิทธิสามัญผู้ที่ไม่ขอรับชำระหนี้ จะมาขอรับชำระเอาส่วนที่ตนควรจะได้รับหากมีการขอเฉลี่ยรับชำระหนี้ในตอนแรกให้เป็นที่เสียหายแก่เจ้าหนี้ผู้รับจำนองหาไม่ได้

4) กรณีเจ้าหนี้อื่นเป็นผู้บังคับคดี เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญย่อมต้องเข้าไปขอปันส่วนหรือขอเฉลี่ยทรัพย์ด้วยตามมาตรา 283 วรรคสาม แต่ถ้ามีการขายอสังหาริมทรัพย์เพื่อนำมาชำระหนี้ก่อน จะให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญบังคับชำระหนี้ตามลำดับตามมาตรา 283 วรรคแรก ย่อมไม่ได้มาตรา 283 วรรคสี่ จึงบัญญัติให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญขอรับชำระหนี้ได้โดยไม่ต้องถือตามลำดับการบังคับชำระหนี้ กรณีดังกล่าวนี้หมายความว่า หากเจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญเอาชำระหนี้จากอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ ทั้งที่ลูกหนี้ยังมีสังหาริมทรัพย์อยู่ผลจะเป็นอย่างไร ความในด้วยบทไม่ชัด²⁶ ส่วนการที่กำหนดให้เอาชำระหนี้จากทรัพย์อื่นก่อนทรัพย์ที่ตกอยู่ภายใต้จำนอง ก็เป็นเรื่องที่เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญไม่อาจยกสิทธิของตนขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้จำนองตามมาตรา 284 อยู่แล้ว ไม่ว่าเจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญจะเอาชำระหนี้ตามลำดับในมาตรา 283 วรรคหนึ่งและวรรคสองหรือไม่ เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญก็ไม่สามารถบังคับชำระหนี้เอากับทรัพย์ที่จำนองให้เป็นที่เสียหายแก่เจ้าหนี้ผู้รับจำนอง

4.7 บุริมสิทธิสามัญย่อมยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้สามัญได้แม้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์

โดยที่บุริมสิทธิ เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ซึ่งโดยสภาพหรือลักษณะแห่งหนี้ตนเอง มีกฎหมายบัญญัติให้เจ้าหนี้นั้นมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นโดยสิ้นเชิง จากทรัพย์สินของลูกหนี้ และบุริมสิทธิเกิดขึ้นได้เฉพาะที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น แม้คู่สัญญาจะตกลงกันไว้ในสัญญาโดยชัดแจ้งว่าให้เจ้าหนี้มีบุริมสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้ได้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ก็ไม่ทำให้หนี้นั้นมีบุริมสิทธิแต่อย่างใด เพราะตกเป็นโมฆะตาม มาตรา 150 บุริมสิทธิมี 2 ประเภท ได้แก่ บุริมสิทธิสามัญและบุริมสิทธิพิเศษ บุริมสิทธิสามัญใช้บังคับกับอสังหาริมทรัพย์ได้โดยไม่ต้องจดทะเบียนเว้นแต่จะยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้มีหลักประกันพิเศษ หรือต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ลงทะเบียนสิทธิไว้ตามมาตรา 284 ซึ่งบัญญัติว่า “บุริมสิทธิสามัญนั้น ถึงแม้จะมีได้ไปลงทะเบียนเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ก็ดี ย่อมจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้เจ้าหนี้ใด ๆ ที่ไม่มีหลักประกันพิเศษได้ แต่ความที่กล่าวนี้ท่านมิให้ใช้ไปถึงการต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้ไปลงทะเบียนสิทธิไว้”

ดังนั้น เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญแม้ไม่ได้จดทะเบียนเหนืออสังหาริมทรัพย์อันใดของลูกหนี้ ก็ยังมีสิทธิที่จะอ้างบุริมสิทธิของตนเหนืออสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้และได้รับชำระหนี้ก่อน

²⁶ โสภณ รัตนกร คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร, หน้า 360

เจ้าหนี้สามัญหรือเจ้าหนี้ที่ไม่มีหลักประกันพิเศษ สำหรับบุริมสิทธิพิเศษอาจเป็นบุริมสิทธิเหนือสังหาริมทรัพย์หรือเหนือสังหาริมทรัพย์ก็ได้ บุริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์เป็นสิทธิที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จากสังหาริมทรัพย์บางอย่างของลูกหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น เป็นสิทธิเหนือสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ส่วนบุริมสิทธิเหนือสังหาริมทรัพย์กฎหมายกำหนดมูลหนี้ไว้ 3 ประการที่ทำให้เจ้าหนี้มีบุริมสิทธิได้แก่ มูลหนี้เกิดจากรักษาอสังหาริมทรัพย์ตาม มาตรา 274 มูลหนี้จ้างทำของเป็นการงานทำขึ้นบนอสังหาริมทรัพย์ตาม มาตรา 275 และมูลหนี้อันเกิดจากการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ตาม มาตรา 276 ซึ่งมูลหนี้ที่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิเหนือสังหาริมทรัพย์ทั้ง 3 ชนิดนี้ต้องจดทะเบียนเท่านั้นจึงจะมีผลสมบูรณ์บังคับได้โดยทั่วไป

จากการศึกษาเรื่องบุริมสิทธิดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การทำสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย หลักประกันที่ผู้ประกันนำมาวางศาลตามสัญญาประกัน เช่น เงินสด โฉนดที่ดิน เจ้าหนี้อื่นสามารถยึดหรืออายัดได้ก่อนศาล เพราะศาลไม่อยู่ในฐานะเป็นเจ้าหนี้ที่มีหลักประกันและไม่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ ในฐานะเจ้าหนี้บุริมสิทธิจากทรัพย์สินทั้งหมดหรือแต่บางอย่างของผู้ประกัน ตาม มาตรา 251 ไม่ว่าจะเจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญตาม มาตรา 253 หรือบุริมสิทธิพิเศษเหนือทรัพย์ ตาม มาตรา 259 เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติให้หนี้ตามสัญญาประกันเป็นหนี้มีบุริมสิทธิ หากผู้ประกันไม่มีทรัพย์สินอื่นพอที่จะบังคับชำระเบี้ยปรับได้ จะทำให้การบังคับคดีผู้ประกันเกิดความล่าช้าและบางกรณีไม่สามารถบังคับเอาทรัพย์สินได้เลย ทำให้มีคดีที่ค้างการบังคับคดีเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเห็นว่ามีควมจำเป็นที่จะศึกษาเพื่อค้นหาความเหมาะสมและแก้ไขข้อบกพร่องของข้อตกลงในสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยให้สัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นสัญญาที่มีบุริมสิทธิสามัญดังที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 ทั้งนี้ เพราะไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ประกอบกับไม่ทำให้เพิ่มภาระค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ประการใด

บทที่ 3

การประกันและการบังคับตามสัญญาประกัน

การวิเคราะห์หลักเกณฑ์ วิธีการ การปล่อยชั่วคราวและความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับตามสัญญาประกันให้มีประสิทธิภาพจำเป็นที่จะต้องศึกษากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวและการไม่ปฏิบัติตามสัญญาประกันกับกฎหมายของประเทศไทย ตลอดจนศึกษาแนวทางในการเพิ่มบูรณสิทธิให้หนี้ตามสัญญาประกันเป็นหนี้มีบูรณสิทธิ เพื่อให้การบังคับคดีเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของผู้เสียหายและสังคมโดยรวม

การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในต่างประเทศจะศึกษาการประกันตัวในระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ ดังนี้

1. การประกันตัวในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

การประกันตัวในระบบคอมมอนลอว์จะศึกษาจากประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา

1.1 การประกันตัวตามกฎหมายประเทศอังกฤษ

การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศอังกฤษอยู่ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ The bail Act 1976²⁷ และ The Magistrates's Court Act 1980²⁸ โดยมีหลักเกณฑ์สรุปได้ดังนี้

1.1.1 หลักในการประกันตัวในชั้นศาล

ชั้นฟ้องคดี โดยหลักผู้ต้องหาจะต้องได้รับการประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวไปตามบทบัญญัติของ The Bail Act 1976 ในมาตรา 4 ซึ่งเป็นหลักการให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่จำเป็นต้องถูกควบคุมหรือคุมขังจนนานเกินควรภายหลังถูกจับ หากพยานหลักฐานไม่พอพียงว่าได้กระทำความผิดจริง จะต้องปล่อยตัวไป หากเห็นว่าควรต้องควบคุมตัวไว้ก็จะต้องส่งตัวให้ Magistrates's Court

²⁷ www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/63, 17/07/2557

²⁸ www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/43/pdfs/ukpga-19800043_ch.pdf, 17/07/2557

1.1.2 การสั่งประกัน

2.1 ตามบทบัญญัติ The Bail Act 1976 มาตรา 4 กำหนดให้บุคคลผู้ถูกกล่าวหาได้รับการประกันตัวหากมีเหตุผลน่าเชื่อถือ เว้นแต่ถ้ามีพฤติการณ์แห่งคดีดังนี้

1) เมื่อผู้ต้องหาเคยได้รับการประกันตัวไปในชั้นสอบสวนแล้วหลบหนีไป
2) เมื่อผู้พิพากษา Magistrate พิจารณาแล้วเห็นว่าควรส่งให้ Crown Court พิจารณาตัดสิน หรือ

3) เมื่อจำเลยได้รับการพิจารณาและตัดสินลงโทษแล้ว โดยผู้พิพากษา Magistrate หรือ Crown Court และจำเลยอุทธรณ์คำพิพากษานั้น

ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีพฤติการณ์ดังกล่าวทั้ง 3 กรณี ผู้พิพากษาก็ยังสามารถใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ประกันตัวได้ แต่ถ้าความผิดที่ถูกฟ้องเป็นความผิดที่มีโทษถึงจำคุก และศาลพิพากษาลงโทษจำคุก จำเลยจะไม่ได้รับอนุญาตให้ประกันตัว หากเห็นว่า

1. ถ้าให้ประกันตัวไปแล้วจำเลยจะหลบหนี หรือ กระทำความผิดอีกในระหว่างการประกันตัว หรือ ช่มชู้พยานหรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

2. จำเลยถูกควบคุมตัวไว้เพื่อประโยชน์สำหรับตัวเขาเองหรือเพื่อสวัสดิภาพของเด็กเองที่เป็นผู้เยาว์

3. จำเลยถูกศาลพิพากษาให้จำคุกอยู่แล้วในคดีอื่น หรือ

4. เมื่อศาลเห็นว่าคดีนั้นได้พิจารณาไปแล้ว และไม่มีเวลาพอที่จะรวบรวม

ข้อเท็จจริงเพื่อพิเคราะห์เหตุผลตามข้อ 1-3

5. เมื่อจำเลยได้รับการประกันตัวไปแล้ว ถูกจับกุมในคดีอื่นอีก

1.1.3 หลักเกณฑ์การปฏิบัติตามสัญญาประกันตัว

ในชั้นพิจารณาคดี ศาลจะกำหนดจำนวนเงินและจำนวนผู้ประกันตามต้องการและจำเลยต้องอยู่ภายใต้การควบคุมจนกว่าจะหาผู้ประกันที่เหมาะสมมาทำสัญญาประกันและการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวศาลมักจะอนุญาตให้ประกันตัวโดยมีนายประกันมารับรองต่อศาลเสมอว่าถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี นายประกันจะต้องเสียค่าปรับ ถ้านายประกันไม่ชำระจะต้องถูกจำคุก และกรณีศาลไม่พอใจในหลักประกัน ศาลจะกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหาหลักประกันมาเพิ่ม ศาลอาจกำหนดการคุมประพฤติแทนการเรียกหลักประกันก็ได้

1.1.4 กรณีผิดเงื่อนไขตามสัญญาประกัน

แนวปฏิบัติที่กำหนดให้จำเลยทำสัญญาประกันเพื่อเป็นการประกันว่าจำเลยจะปรากฏตัวในศาลตามวันที่กำหนด มิฉะนั้นจะถูกริบเงินประกัน และจะไม่ได้รับการ

ประกันตัวอีก แม้จะหาหลักประกันให้ต่อศาลได้ และตามบทบัญญัติ The Bail Act 1976 มาตรา 6 กำหนดไว้ดังนี้

1. จำเลยจะถูกพิจารณาความผิดและถูกลงโทษจำคุกสูงถึง 3 เดือนและปรับ 2,000 ปอนด์
2. หลังจากได้รับการพิจารณาโทษแล้วผู้พิจารณาอาจส่งจำเลยไปยัง Crown Court เพื่อลงโทษถ้าเห็นว่าเป็นการสมควร และผู้พิจารณาได้ส่งตัวจำเลยไปเพื่อการพิจารณาในส่วนของความผิดตามฟ้อง ซึ่งศาล Crown Court จะเป็นผู้พิจารณาลงโทษจำเลยนั้นทั้งโทษที่หลบหนีประกันและโทษอันเกิดจากความผิดในคดี
3. การพิคสัญญูปประกันในศาล Crown Court เสมือนเป็นการค้ำประกันศาลหรือละเมิดอำนาจศาล ผู้พิพากษาจะดำเนินคดีกับจำเลยโดยการไต่สวนตามความเหมาะสม

1.2 การประกันตัวตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกา ตำรวจจะต้องนำผู้ต้องหาที่อยู่ในความควบคุมไปพบศาลโดยเร็ว ทั้งนี้เพื่อให้ศาลได้มีโอกาสเข้ามาตรวจสอบถึง “เหตุอันควรสงสัย” (probable cause) โดยเฉพาะการจับที่ไม่มีหมายจับ ส่วนในกรณีที่จับโดยมีหมายจับ ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลตรวจสอบถึงความจำเป็นที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ ในช่วงที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหามาศาลที่เรียกว่า Initial appearance นี้เองที่ศาลจะพิจารณาว่าผู้ต้องหาสมควรที่จะได้รับการประกันตัวหรือไม่ รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 8²⁹ (The eighth Amendment) บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยเกี่ยวกับเรื่องการประกันตัวไว้โดยกำหนดห้ามมิให้เรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวสูงเกินไป (Excessive bail shall not be required)

แม้ว่ารัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกามีได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาทุกคนจะต้องมีสิทธิในการประกันตัว แต่ในความผิดทางอาญาของสหพันธรัฐที่ไม่ใช่ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต จะมีกฎหมายให้สิทธิในการประกันตัวเอาไว้เสมอ และในระดับมลรัฐก็มีรัฐธรรมนูญของกว่า 40 มลรัฐที่รับรองสิทธิในการประกันตัวเอาไว้ โดยมีมักจะเขียนไว้ชัดเจนยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาเสียอีก เช่น รัฐธรรมนูญของแคลิฟอร์เนียเขียนไว้ว่า “ทุกคนมีสิทธิได้รับการประกันตัวโดยมีหลักประกันที่เหมาะสมเว้นแต่ในคดีที่มีโทษประหารชีวิตซึ่งมีพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือ” เป็นต้น

ในการคำนวณว่าหลักประกันว่าจะสูงเกินไปหรือไม่ ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาจะพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการเรียกหลักประกัน โดยกล่าวว่า การเรียกหลักประกันก็

²⁹ www.thailaws.com/law/thaiacts/e.constitution012.pdf, 17 /07/2557

เพื่อที่จะแน่ใจได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปศาลในวันนัดพิจารณา ดังนั้นการเรียกหลักประกันที่สูงเกินกว่าจำนวนที่น่าจะเป็นเพื่อสนองวัตถุประสงค์ดังกล่าวย่อมถือว่าสูงเกินไปทั้งสิ้น นอกจากนี้ศาลยังได้กล่าวถึงความสำคัญของอิสรภาพของผู้ต้องหาในช่วงเวลาก่อนฟ้องคดีว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาทำให้ไม่ต้องได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษก่อนการพิจารณาและเป็นการทำให้หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) ได้รับการปฏิบัติตามได้อย่างแท้จริง”

2.1 หลักเกณฑ์การประกัน

สิทธิในการประกันตัวมีอยู่ตลอดเวลาที่ถูกควบคุม ไม่ว่าจะป็นชั้นก่อนฟ้อง ชั้นพิจารณา และระหว่างควบคุมขณะอุทธรณ์คำพิพากษาของศาล ดังนี้

(1) การประกันตัวก่อนการพิจารณาคดี คือ เมื่อตำรวจจับกุมผู้ต้องหามาได้ ตำรวจจะสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้และถ้าจากการสอบสวนของตำรวจพบว่าผู้ต้องหาไม่ควรถูกฟ้อง ตำรวจก็สามารถปล่อยตัวผู้ต้องหาไปได้ และกระบวนการทางอาญาก็ยุติลง แต่ถ้าจากการสอบสวนตำรวจเชื่อว่าควรดำเนินคดีต่อไป ตำรวจจะต้องพาผู้ต้องหาไปพบกับผู้พิพากษา (Magistrate) ภายในเวลาอันรวดเร็ว ศาลก็จะสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ หรือให้ประกันตัว การควบคุมตัวจะเกิดขึ้นหากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมตัว คือ ผู้ต้องหาจะไปกระทำความผิดอีก หรือเกรงว่าจะหลบหนี และเมื่อผู้พิพากษา Magistrate มีคำสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาแล้ว หากผู้ต้องหาเห็นว่าคำสั่งที่ให้ควบคุมตัวไม่ถูกต้อง เขาก็สามารถอุทธรณ์คำสั่งที่ควบคุมตัวไปยัง District court ได้

การพิจารณาเรื่องประกันตัว ผู้พิพากษาจะมีข้อมูลรายงานการประกันตัวของเจ้าหน้าที่ที่สัมภาษณ์ผู้ต้องหาขณะอยู่ในห้องขังขณะรอการมาปรากฏตัวครั้งแรกต่อหน้าศาล เจ้าหน้าที่ที่จะต้องแจ้งแก่จำเลยจะทำการรวบรวมประวัติของจำเลยเพื่อมอบแก่ผู้พิพากษาใช้ประกอบการพิจารณาการให้ประกัน ซึ่งรายงานการประกันตัวจะมีข้อมูลเกี่ยวกับจำเลย เช่น จำเลยทำงานครั้งสุดท้ายเมื่อใด ขณะทำงานจำเลยมีประวัติเช่นไร จำเลยอาศัยอยู่กับใคร จำเลยเรียนจบการศึกษาระดับใด จำเลยมีประวัติการกระทำผิดมาก่อนหรือไม่ การกระทำของจำเลยเกิดอันตรายแก่ผู้เสียหายมากน้อยเพียงใด หากประวัติของผู้ต้องหาอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานก็จะได้รับการประกันตัว และเมื่อ District court มีคำสั่งอย่างไรแล้ว หากผู้ต้องหาไม่พอใจก็อุทธรณ์คำสั่งของ District court ไปยังศาลอุทธรณ์ได้อีกด้วย และหากผู้พิพากษา Magistrate เห็นว่ามีกรกระทำผิดเกิดขึ้นจริงและผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ผู้พิพากษา Magistrate ก็จะยื่นคำให้การต่อศาล District court และในกรณีนี้จำเลยก็อาจร้องขอประกันตัวออกไปได้ ในการพิจารณาคำร้องนอกจากจะพิจารณาถึงเหตุจำเป็นในการควบคุมตัวแล้ว District court จะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์เหล่านี้ประกอบด้วย คือ

1. ถ้าโทษที่ถูกฟ้องร้องเป็นคดีความผิดถึงขั้นประหารชีวิต กฎหมายบัญญัติว่าห้ามอนุญาตให้ประกันตัว แต่ยังเป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตที่จะให้มีการประกันตัวได้
2. ถ้าโทษที่จำเลยถูกฟ้องร้องเป็นคดีเล็กน้อย จะได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวไปชั่วคราว โดยมีประกันหรือหลักประกันไปก่อนการพิจารณาได้เสมอ
3. ถ้าโทษที่จำเลยถูกฟ้องร้องเป็นโทษหนัก จะได้รับการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ นั้น เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษา โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังนี้

- 3.1 ความหนักเบาแห่งความผิดที่ฟ้องร้อง
- 3.2 น้ำหนักพยานหลักฐานในคดี
- 3.3 ฐานะการเงินและฐานะการทำงานของจำเลย
- 3.4 ชีวิตประวัติ และชีวิตครอบครัวของจำเลย
- 3.5 บันทึกรการหลบหนีประกันของจำเลย (ถ้ามี)
- 3.6 บันทึกรประวัติอาชญากรรมของจำเลย (ถ้ามี)
- 3.7 ความเป็นผู้มีคุณธรรมของจำเลย

แต่สิทธิที่จะได้รับการประกันนั้น จะต้องอยู่ในข้อกำหนดเงื่อนไขที่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องให้คำรับรองจนเป็นที่พอใจว่าจะมาปรากฏตัวในวันพิจารณาคดีและยินยอมรับโทษหากการพิจารณาของศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง โดยจำเลยจะต้องมีนายประกันผู้รับผิดชอบให้คำสาบาน และมีสัญญาประกันตัว ซึ่งกำหนดความรับผิดชอบหรือกำหนดวงเงินประกันไว้ตามจำนวนมาตรฐาน วัตถุประสงค์ที่บังคับให้ต้องมาปรากฏตัวต่อศาล ศาลมีหน้าที่กำหนดวงเงินเพื่อประกันความเสี่ยงภัยจากการที่ผู้ได้รับการประกันตัวจะหลบหนี และจะต้องไม่สูงเกินไป หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นผิดสัญญาจะต้องถูกริบ

(2) การประกันตัวหลังจากมีการพิจารณาคดีแล้ว คือ ในกรณี District court ได้มี คำพิพากษาคัดสินคดีแล้ว และจำเลยได้อุทธรณ์คำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์ จำเลยก็ยังมีสิทธิร้องขอประกันตัวต่อศาลอุทธรณ์ได้ โดยศาลอุทธรณ์มีข้อพิจารณาคือ จำเลยจะหลบหนีหรือจะทำตัวเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือชุมชนหรือไม่ และต้องปรากฏว่าไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อประวิงคดี และเป็นการยกข้อกฎหมายสำคัญขึ้นอุทธรณ์ โดยถ้าศาลอุทธรณ์พิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว เห็นว่าจำเลยควรได้รับการประกันตัวไป ศาลอุทธรณ์ก็จะมีคำสั่งอนุญาตให้ประกันตัวไปได้ ถ้าศาลอุทธรณ์ไม่อนุญาตให้ประกันตัว จำเลยก็อาจอ้างหลัก Habeas Corpus (คือการควบคุมโดยไม่ชอบละเมิดต่อกฎหมาย) ด้วยการยื่นคำร้องและเสนอหลักฐานพิสูจน์เหตุสมควรในการประกันตัวต่อศาล เพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าการควบคุมตัวนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และขอให้ศาลมีคำสั่งให้ปล่อยตัวให้พ้นจากการควบคุม ถ้าศาลได้สวนแล้วเห็นว่าการควบคุมมิชอบด้วยกฎหมาย ศาลจะออกหมายซึ่งเรียกว่า “Writ of Habeas Corpus” เพื่อปล่อยจำเลยหรือผู้ต้องหาจากการควบคุมตัว

2.2 ข้อกำหนดในการออกคำสั่งปล่อยชั่วคราว

มาตรา 3142 (b) กำหนดไว้ว่า “ในการออกคำสั่งปล่อยชั่วคราวศาลจะต้อง

(1) ระบุเป็นหนังสือระบุเงื่อนไขทั้งหมดที่จะใช้บังคับในการปล่อยชั่วคราว โดยให้ใช้ถ้อยคำชัดเจนเพียงพอที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ และ

(2) ให้คำแนะนำผู้ต้องหาหรือจำเลยเกี่ยวกับ

ก. โทษของการฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว รวมทั้งโทษของการกระทำผิดอีกในระหว่างการปล่อยชั่วคราว

ข. ผลต่อเนื่องของการฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว รวมทั้งการออกหมายจับทันที และ

ค. มาตรา 1503 กรณีการข่มขู่พยาน ลูกขุน หรือเจ้าหน้าที่ศาล มาตรา 1510 กรณีการขัดขวางการสืบสวนสอบสวน มาตรา 1512 กรณีไปยุ่งเหยิงกับพยาน ผู้เสียหายหรือผู้ให้ข้อมูล และมาตรา 1513 กรณีแก้แค้นพยาน ผู้เสียหายหรือผู้ให้ข้อมูล”

2.3 บทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว

กรณีดังกล่าวบทบัญญัติไว้ในมาตรา 3148 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์บทลงโทษสำหรับบุคคลผู้ฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวไว้ว่า

ก) บุคคลผู้ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขตามมาตรา 3142 แห่งบทบัญญัตินี้และฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว จะถูกยกเลิกการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ถูกออกหมายจับและถูกดำเนินคดีในข้อหาละเมิดอำนาจศาล

ข) ยกเลิกการปล่อยชั่วคราว อัยการจะเป็นผู้เริ่มกระบวนการเพิกถอนคำสั่งโดยยื่นคำแถลงต่อศาล

ค) ดำเนินคดีฐานละเมิดอำนาจศาล ผู้พิพากษาจะดำเนินคดีฐานละเมิดอำนาจศาลภายใต้มาตรา 401 แห่งบทบัญญัตินี้ หากบุคคลใดฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว

2. การประกันตัวในระบบกฎหมายชิวิลลอว์

การประกันตัวในระบบชิวิลลอว์จะศึกษาเฉพาะในประเทศฝรั่งเศส เพราะเป็นประเทศในระบบกฎหมายชิวิลลอว์ที่ประเทศไทยได้นำมาเป็นต้นแบบในการร่างประมวลกฎหมายบางฉบับใช้บังคับในประเทศ

การปล่อยชั่วคราวของประเทศฝรั่งเศสมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code de Procedure Penale หรือ C.P.P)³⁰ มาตรา 137 บัญญัติว่า “บุคคลใดซึ่งอยู่ภายใต้การพิจารณาคดีของศาล จะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และยังคงได้รับอิสรภาพ อย่างไรก็ดี หากระบบการสอบสวนนั้นมีความจำเป็น หรือให้เป็นที่ไปตามมาตรการเพื่อความระมัดระวัง บุคคลผู้นั้นอาจถูกบังคับโดยการวินิจฉัยของศาล ถ้าหากบุคคลนั้นไม่สามารถแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลได้ ในกรณีที่มีความพิเศษอย่างยิ่ง บุคคลนั้นอาจจะถูกคุมขังไว้ในอำนาจได้” โดยเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมผู้ต้องหาได้แล้ว สามารถควบคุมตัวและขยายเวลาการควบคุมได้รวมไม่เกิน 48 ชั่วโมง และต้องส่งตัวผู้ต้องหาให้ไปพบผู้พิพากษาไต่สวน กรณีผู้ต้องหาขอประกันตัว ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องพิจารณาสั่งภายใน 5 วัน นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้ปรากฏตัวต่อผู้พิพากษาไต่สวนครั้งแรกสิ้นสุดลง และกฎหมายได้บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

1. จำเลยต้องมีภูมิลำเนาในประเทศฝรั่งเศส
2. คดีที่ถูกกล่าวหา มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี
3. ไม่เคยถูกลงโทษในความผิดอาญาหรือถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 3 เดือน โดยไม่รอลงโทษ

อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาไต่สวนจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะต้องแสดงเหตุผลในการสั่งด้วย ทั้งนี้ อำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนมีดังนี้

1. สั่งไม่อนุญาตและสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป
2. สั่งอนุญาตโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ
3. สั่งอนุญาตโดยมีเงื่อนไข เช่น ห้ามออกจากพื้นที่ที่กำหนดและห้ามเปลี่ยนแปลงที่อยู่ ห้ามเข้าไปยังสถานที่ที่กำหนด ห้ามพบปะบุคคลที่กำหนดไว้ รวมถึงห้ามส่งจดหมายและทำกิจกรรมกับเขาด้วย และผู้ต้องหาอาจถูกยึดหนังสือเดินทางหรือใบขับขี่ หากผู้ต้องหาทำผิดเงื่อนไขอาจถูกออกหมายจับได้ เงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ หรืออาจยกเลิกการปล่อยชั่วคราวก็ได้ (Code de Procedure Penale Article 138)³¹

หลักเกณฑ์ที่ผู้พิพากษาพิจารณาในการสั่งการปล่อยชั่วคราว ได้แก่ ผู้ต้องหา มีพฤติการณ์จะข่มขู่พยานหรือไม่ มีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหาเองหรือไม่ ผู้ต้องหา มีพฤติการณ์จะไปกระทำความผิดอีกหรือไม่ และผู้ต้องหา มีพฤติการณ์จะทำลายพยานหลักฐานหรือไม่

³⁰ www.legifrance.gouv.fr/affichcode.do?Ciatexte,17/07/2557

³¹ www.legifrance.gouv.fr/affichcode.do?Ciatexte,17/07/2557

ในกรณีผู้ต้องหากระทำความผิดอาญาประเภทอุกฤษฏ์โทษ (Crime) ส่วนมากผู้พิพากษาจะสั่งให้ควบคุมตัวไว้

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ผู้พิพากษามักจะใช้เงื่อนไขแทนระบบการใช้หลักทรัพย์หรือเงินประกัน บางกรณีผู้พิพากษาสอบสวนอาจสั่งให้ผู้ต้องหาจัดหาหลักประกัน โดยกำหนดเป็นจำนวนเงินตามรายได้ของผู้ต้องหา โดยผู้พิพากษาสอบสวนอาจสั่งให้ชำระครั้งเดียวหรือหลายครั้งก็ได้

หากมีการกระทำผิดเงื่อนไขตามที่ศาลมีคำสั่งกำหนดไว้ หากผู้ต้องหามาศาล อัยการในเขตพื้นที่อาจส่งคดีให้ผู้พิพากษาพิจารณา และศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ขังผู้ต้องหานั้นไว้ได้ (Code de Procedure Penale Article 141-2

3. การบังคับตามสัญญาประกันในประเทศไทย

3.1 การบังคับตามสัญญาประกันของศาลยุติธรรม

เมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปจากศาลแล้ว เป็นหน้าที่ของผู้ประกันที่จะต้องนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลตามเวลาที่ศาลกำหนดนัด ถ้าหากผู้ประกันไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลตามกำหนดโดยไม่มีเหตุอันสมควร ถือว่าผู้ประกันผิดสัญญาประกัน ซึ่งศาลจะสั่งปรับผู้ประกันโดยไม่เกินวงเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน ซึ่งอยู่ที่ดุลพินิจของศาลว่าสมควรจะสั่งปรับผู้ประกันมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ ตามที่มาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและศาลยังมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 โดยสามารถบังคับตามสัญญาได้โดยไม่ต้องฟ้อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติเรื่องการบังคับคดีผู้ประกันไว้โดยตรง จึงต้องนำการบังคับคดีโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ตามที่มาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า “วิธีพิจารณาข้อใดที่ประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าคู่ความหรือบุคคล ซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของ ศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องร้องขอให้ บังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งหมายถึงคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุด และแยกเป็นรายละเอียดแต่ละคนว่าคนใดคดีถึงที่สุดเมื่อใด

การบังคับคดีผู้ประกันนอกจากจะต้องดำเนินการภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำสั่งศาล ให้ปรับผู้ประกันถึงที่สุดแล้ว เจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการตามวิธีการบังคับคดีตามขั้นตอน ให้ครบถ้วนภายในกำหนด 10 ปี ด้วย คือ

1. ต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี
2. ต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบที่ศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว
3. ต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตาม คำพิพากษา (ตามคำสั่งศาล)

3.1.1 ผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับตามสัญญาประกัน

เมื่อมีการผิดสัญญาประกันและศาลสั่งปรับผู้ประกันแล้ว หากผู้ประกัน ไม่ยอมชำระค่าปรับ กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการในฐานะทนายของแผ่นดินเป็นผู้ดำเนินการ ร้องขอให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินของผู้ผิดสัญญาประกันออกขายทอดตลาด เพื่อนำเงินมาชำระค่าปรับตามคำสั่งศาล โดยถือว่าพนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่และผู้ผิดสัญญา ประกันเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และในปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญากำหนดให้ผู้ต้องรับผิดตามสัญญาประกันเป็นเสมือนลูกหนี้ตามคำพิพากษาและให้ถือว่า หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญา ประกันนั้นเพื่อให้การบังคับคดีในกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาล และการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับ การบังคับคดีตามคำสั่งศาลมีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดไว้ใน มาตรา 119 วรรคสอง ดังนี้

“เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดี ให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น มีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดตามสัญญาประกันได้เสมือนว่า เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาและให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตาม คำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว”

ตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดเป็นหน้าที่ของผู้อำนวยการ สำนักงานประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลที่จะต้องรายงานศาลเพื่อให้ศาล ออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อยึดทรัพย์สินของผู้ผิดสัญญาประกันและ ไม่ยอมชำระ ค่าปรับนำออกขายทอดตลาดชำระค่าปรับ แต่กฎหมายมิได้กำหนดห้ามหัวหน้าสำนักงานประจำศาล จะมอบหมายให้ผู้อื่นกระทำการแทนในการบังคับคดีกับผู้ผิดสัญญาประกัน ดังนั้น ผู้อำนวยการ

สำนักงานประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลสามารถมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ศาลคนหนึ่งคนใดกระทำการแทนได้ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 800

3.1.2 ขั้นตอนการบังคับตามสัญญาประกัน³²

ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกัน ผู้อำนวยการในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการ ดังนี้

1. ทำรายงานเสนอศาลขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี
2. แจ้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ทราบศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว
3. แจ้งเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ผู้ประกัน) ถ้ามีผู้ประกันหลายคน ต้องระบุว่าต้องการยึดทรัพย์สินของผู้ประกันคนใด
4. เมื่อมีการส่งหมายบังคับคดีแล้ว ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจการบังคับคดีจะต้องไปแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของผู้ประกัน
5. เมื่อได้รับแจ้งวันประกาศขายทอดตลาด ผู้อำนวยการ ๆ หรือผู้รับมอบอำนาจลงนัดและรับทราบการขายทอดตลาด
6. เมื่อขายทอดตลาดได้เงินแล้ว ผู้อำนวยการ ๆ หรือผู้รับมอบอำนาจไปรับรองความถูกต้องของบัญชีส่วนเฉลี่ย
7. หากได้รับเงินจำนวนไม่พอชำระค่าปรับ ให้รายงานศาลเพื่อดำเนินการสืบทรัพย์ต่อไป

การสืบทรัพย์ผู้ประกัน ตามหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 016/ว471 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2545 ที่ ศย 016/ว222 ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2548 และที่ ศย 016/ว480 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2548 กำหนดแนวปฏิบัติดังนี้

1. สืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของผู้ประกันที่ศาลสั่งปรับทันทีที่มีหมายบังคับคดีแล้ว
2. ประสานงานกับกรมที่ดินเพื่อตรวจสอบหลักทรัพย์ประเภทอสังหาริมทรัพย์ที่ปรากฏรายชื่อผู้ประกัน ครอบครัวของผู้ประกัน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกัน ซึ่งเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ ซึ่งอาจนำยึดมาบังคับคดีได้ โดยให้ตรวจสอบตามภูมิลำเนาเดิมที่เคยอยู่อาศัย สถานที่ที่เคยย้ายไปดำรงตำแหน่ง และภูมิลำเนาปัจจุบัน

³² สำนักวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม ,แนวทางการบังคับคดีผู้ประกันหรือนายประกันในคดีอาญา, 2550

3. ตรวจสอบทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์ของผู้ประกัน โดยประสานงานกับส่วนราชการ หรือหน่วยงานที่จัดทำทะเบียนควบคุมสังหาริมทรัพย์ดังกล่าว
4. สืบหาทรัพย์สินอื่นของผู้ประกันในสำนักงาน บ้านพักของผู้ประกัน หรือจากครอบครัว หรือผู้ที่เกี่ยวข้องอันอาจมีทรัพย์สินของผู้ประกันไว้ในครอบครอง
5. ขอความร่วมมือจากธนาคาร หรือสถาบันการเงิน เพื่อตรวจสอบหลักทรัพย์หรือบัญชีเงินฝากในธนาคาร และสถาบันการเงินนั้น ๆ โดยแนบสำเนาฉบับส่งไป ด้วย โดยอาจดำเนินการเฉพาะธนาคารหรือสถาบันการเงิน ซึ่งคาดว่าผู้ประกันได้ทำธุรกรรมกับธนาคารหรือสถาบันการเงินนั้น ๆ
6. ขอความร่วมมือจากสหกรณ์ออมทรัพย์ (กรณีผู้ประกันเป็นข้าราชการ หรือ พนักงานรัฐวิสาหกิจ) ที่ผู้ประกันสังกัดอยู่เพื่อตรวจสอบจำนวนหุ้นและเงินปันผลของผู้ประกันในแต่ละปี เพื่อขออายัดและให้ส่งเงินปันผลของแต่ละปี และขออายัดเงินค่าหุ้นและให้ส่งเงินค่าหุ้นเมื่อผู้ถือหุ้นพ้นจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์
7. ดำเนินการอื่นในการบังคับคดี และสืบหาหลักทรัพย์ หรือทรัพย์สินของผู้ประกันให้เป็นที่ไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการ
8. หากไม่พบหลักทรัพย์ หรือทรัพย์สินให้รายงานศาลเพื่อรับทราบเป็นระยะ และรายงานสำนักงานศาลยุติธรรมทราบการสืบหาหลักทรัพย์ทุก 3 เดือน

3.1.3 กรณีผู้ประกันล้มละลาย

เมื่อศาลสั่งปรับผู้ประกันถือว่าผู้ประกันตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาทันที และมีหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของหนี้ตามสัญญาประกัน ดังนั้น นับตั้งแต่วันที่ศาลสั่งปรับหากผู้ประกันถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องเป็นคดีล้มละลาย และศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือกรณีผู้ประกันเป็นนิติบุคคล ศาลมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการและแต่งตั้งผู้ทำแผน หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายด้วย กล่าวคือ คดีล้มละลายจะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนด 2 เดือน นับแต่วันที่โฆษณาคำสั่งพิทักษ์เด็ดขาดในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 91) และคดีฟื้นฟูกิจการจะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่ศาลสั่งแต่งตั้งผู้ทำแผน (มาตรา 90/26)

3.1.4 กรณีทรัพย์สินถูกเจ้าหนี้อื่นยึดหรืออายัด

กรณีทรัพย์สินของผู้ประกันถูกเจ้าหนี้อื่นยึดหรืออายัดไว้ก่อนแล้ว เจ้าหนี้อื่นก็ไม่สามารถยึดหรืออายัดซ้ำอีกได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ได้แต่ร้องขอเกลี้ยทรัพย์เท่านั้นเจ้าหนี้อื่นจะต้องยื่นคำร้องขอเกลี้ยทรัพย์ยื่นต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น โดยต้อง

ยื่นก่อนสิ้นระยะเวลา 14 วัน นับแต่วันขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้น กรณีอายัดทรัพย์สินให้ยื่นก่อนสิ้นระยะเวลา 14 วัน นับแต่วันชำระเงินหรือส่งทรัพย์สินตามที่อายัดไว้ และกรณีอายัดเงินให้ยื่นก่อนสิ้นระยะเวลา 14 วัน นับแต่วันยึด ในทางกลับกัน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของคดีอื่นอาจมาขอเฉลี่ยทรัพย์สินจากทรัพย์สินของผู้ประกันที่ขายทอดตลาดในคดีที่ผู้อำนวยการเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้เช่นกัน (เทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ 553/2510)

3.1.5 กรณีบุคคลภายนอกร้องขัดทรัพย์สินหรือขอคืนส่วน

เมื่อศาลยึด หรืออายัด ทรัพย์สิน ของผู้ขอประกันแล้ว กรณีอาจมีบุคคลภายนอกอ้างว่าทรัพย์สินที่ศาลยึดหรืออายัดนั้นไม่ใช่ของผู้ขอประกัน และอาจยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 ซึ่งนักกฎหมายโดยทั่วไปเรียกว่า “ร้องขัดทรัพย์สิน” ซึ่งหมายถึง เมื่อมีการบังคับคดียึดทรัพย์สินของผู้แพ้คดีที่เรียกว่า “ลูกหนี้ตามคำพิพากษา” เพื่อจะนำมาขายทอดตลาดและนำเงินมาชำระให้แก่ผู้ชนะคดี ซึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” แล้ว หากผู้ใด อ้างว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นมิใช่เจ้าของทรัพย์สินที่ถูกยึด ก็มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ปล่อยทรัพย์สินนั้น การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ถูกยึดนี้เรียกว่า “ร้องขัดทรัพย์สิน” ผู้ครอบครองทรัพย์สินที่ดินจนได้กรรมสิทธิ์แล้ว แม้จะยังไม่จดทะเบียนการได้มา ก็มีสิทธิร้องขัดทรัพย์สินได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 456 - 458/2491) และกรณีบุคคลภายนอกมีกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์สินก็อาจยื่นคำร้องขอคืนส่วนของตนได้เช่นเดียวกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 772/2523)

3.2 การบังคับตามสัญญาประกันของสำนักงานอัยการสูงสุด

เมื่อพนักงานอัยการสั่งปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113 หากนายประกันผิดสัญญาประกัน โดยไม่นำตัวผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการตามกำหนด นายประกันจะถูกปรับตามจำนวนเงินที่ระบุไว้ในสัญญาประกันตาม มาตรา 112 วรรคสอง (2) ถ้าผู้ประกันยอมชำระค่าปรับตามที่พนักงานอัยการสั่งปรับก็เป็นอันเสร็จสิ้น แต่หากไม่ยอมหรือไม่ชำระค่าปรับ พนักงานอัยการจะต้องตั้งต้นคดีฟ้องบังคับนายประกันให้ชำระค่าปรับฐานผิดสัญญาประกันลักษณะเช่นเดียวกับการฟ้องคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งถือว่าการผิดสัญญาประกันผู้ต้องหาในคดีอาญา มูลเหตุคือการผิดสัญญาและเบี้ยปรับ อันเป็นมูลคดีทางแพ่งและนายประกันจะต้องเสียดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดที่ไม่ชำระค่าปรับนั้นด้วย เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้นายประกันชำระค่าปรับตามสัญญาประกันแล้ว พนักงานอัยการจึงต้องดำเนินการบังคับคดี ส่วนวิธีการและขั้นตอนการบังคับตามสัญญาประกัน พนักงานอัยการจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎ ระเบียบ เช่นเดียวกันกับการบังคับคดีของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาล

3.3 การบังคับตามสัญญาประกันของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 การปล่อยชั่วคราว บทที่ 1 การปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับการบังคับตามสัญญาประกันไว้ ระเบียบข้อ 199 ว่า “การบังคับให้ชำระหนี้ปรับตามหลักประกันในเมื่อมีการผิดสัญญาประกันนั้น ให้แจ้งให้นายประกันจัดการชำระเสียก่อนภายในเวลา 15 วัน นับแต่วันผิดสัญญา เมื่อได้รับเงินเบี้ยปรับแล้วให้นำเงินส่งกองการเงิน กรมตำรวจหรือคลังจังหวัดแล้วแต่กรณีในวันรุ่งขึ้น แล้วรายงานให้ทราบตามลำดับจนถึงกรมตำรวจ หากนายประกันไม่ชำระค่าปรับหรือมีข้อโต้แย้งประการใด เมื่อเห็นว่าจำเป็นจะต้องดำเนินการฟ้องศาลแล้วให้คำนวณค่าธรรมเนียมศาลก่อนว่าต้องใช้จ่ายเป็นจำนวนเท่าใด แล้วเสนอตามลำดับจนถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้พิจารณาสั่งการในเรื่องค่าธรรมเนียมและดำเนินการต่อไป

เมื่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้สั่งให้ดำเนินการฟ้องร้องนายประกันเพื่อให้ศาลบังคับใช้เบี้ยปรับตามสัญญาประกัน และศาลพิพากษาอย่างไรแล้ว หากพนักงานสอบสวนจะอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปหรือไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ให้เสนอขออนุมัติสำนักงานตำรวจแห่งชาติก่อน หากจำเลยเสนอขอทำความตกลงประนีประนอม ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนรับข้อตกลงหรือยอมประนีประนอมก่อนได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นอันขาด”

การบังคับตามสัญญาประกันของเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลเสียก่อน ซึ่งแตกต่างกับการบังคับคดีของศาลที่ไม่ต้องฟ้องร้องก่อน ก็สามารถบังคับคดีตามสัญญาประกันได้ทันที เมื่อศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาบังคับให้นายประกันชำระค่าปรับแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจจึงจะดำเนินการบังคับคดีได้ โดยกระบวนการในการบังคับคดีปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นเดียวกับการบังคับคดีของพนักงานอัยการและศาล

3.4 ทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

การบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งหมายความว่า การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันกฎหมายห้ามมิให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินบางประเภทตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

มาตรา 285 ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(1) เครื่องนุ่งห่มหลับนอนหรือเครื่องใช้ในครัวเรือนหรือเครื่องใช้สอยส่วนตัว โดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินห้าหมื่นบาท ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรศาลจะกำหนดทรัพย์สินดังกล่าวให้มีราคาเกินห้าหมื่นบาท ให้เป็นทรัพย์สินที่ไม่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นตามฐานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2554/2525 โต๊ะเก้าอี้ชุดรับแขกหนึ่งชุด โต๊ะเก้าอี้ชุดรับประทานอาหารหนึ่งชุดและนาฬิกาติดผนังหนึ่งเรือน มีสภาพเป็นของใช้สำหรับบุคคลทั้งหลายในครอบครัวร่วมกัน จึงมีสภาพเป็นของใช้ในครัวเรือนอันไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ส่วนโต๊ะทำงานเหล็กและตู้เก็บเอกสารเหล็กมีสภาพเป็นของใช้เฉพาะสำหรับตัวผู้เป็นเจ้าของ จึงไม่เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนอันไม่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285 (1)

(2) เครื่องมือหรือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการเลี้ยงชีพหรือประกอบวิชาชีพ โดยประมาณโอนกันไม่เกินหนึ่งแสนบาท แต่ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขออนุญาตยึดหน้าวงและใช้เครื่องมือหรือเครื่องใช้อันจำเป็นเพื่อดำเนินการเลี้ยงชีพหรือการประกอบวิชาชีพ อันมีราคาเกินกว่าจำนวนราคาคงกล่าวแล้ว ให้ศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจอนุญาตหรือไม่อนุญาตภายในบังคับแห่งเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นสมควร

(3) วัตถุ เครื่องใช้และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ทำหน้าที่แทนหรือช่วยอวัยวะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(4) ทรัพย์สินอย่างใดที่ โอนกัน ไม่ได้ตามกฎหมาย หรือตามกฎหมายข่มขู่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1660/2498 โจทก์นำยึดที่ดินของจำเลยเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษา แม้ที่ดินจะยังมีชื่อจำเลยถือกรรมสิทธิ์ ถ้าปรากฏว่าจำเลยได้ขอมความ โอนขายที่ดินแก่ผู้ร้อง ซึ่งศาลพิพากษาบังคับตามขอมผู้ร้องได้ชำระเงินครบถ้วนและพ้นกำหนดที่จะ โอนตามขอมแล้ว ผู้ร้องในฐานะให้จดทะเบียนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1300 โจทก์ยึดที่ดินนี้มาชำระหนี้ไม่ได้

ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอันมีลักษณะเป็นของส่วนตัวโดยแท้ เช่น หนังสือสำหรับวงศ์ตระกูลโดยเฉพาะ จดหมายหรือสมุดบัญชีต่าง ๆ นั้น อาจยึดมาตรวจดูเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับคดีได้ถ้าจำเป็น แต่ห้ามมิให้เอาออกขายทอดตลาด

ประโยชน์แห่งข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ให้ขยายไปถึงทรัพย์สินตามวรรคหนึ่ง อันเป็นของภริยาหรือของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งทรัพย์สินเช่นว่านี้ตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้

คำสั่งของศาลตามวรรคหนึ่ง (1) และ (2) ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

สำหรับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีจำนวนราคาทรัพย์สินตามมาตรา 285 (1) และ (2) ได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548 โดยแก้ไขเพิ่มเติมราคาทรัพย์สินตาม (1) จากเดิมราคารวมกันไม่เกินห้าพันบาทเป็นราคารวมกันไม่เกินห้าหมื่นบาท และตาม (2) จากเดิมราคารวมกันไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทเป็นราคารวมกันไม่เกินหนึ่งแสนบาท

3.5 เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

มาตรา 286 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(1) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้และเงินรายได้เป็นคราว ๆ อันบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อเลี้ยงชีพเป็นจำนวนรวมกันเดือนละไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการและเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยราชการได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น

(3) เงินเดือนค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดเชย เงินสงเคราะห์หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงาน นอกจากที่กล่าวไว้ใน (2) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้นหรือคู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น เป็นจำนวนเงินรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาทหรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(4) เงินฌาปนกิจสงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับอันเนื่องมาจากความตายของบุคคลอื่น เป็นจำนวนตามที่จำเป็นในการดำเนินการฌาปนกิจศพตามฐานะของผู้ตายที่ศาลเห็นสมควร

1. กรณีเงินสะสมของข้าราชการ กรณีข้าราชการยังไม่ถึงแก่ความตาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1381/2513 (ประชุมใหญ่) เงินสะสมของข้าราชการมีสภาพเป็นส่วนหนึ่งของเงินเดือนที่ยังไม่ได้จ่าย จึงไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะขอยึดหรืออายัดไม่ได้

2. เงินสะสมของข้าราชการ กรณีที่ข้าราชการถึงแก่ความตายและเงินจ่ายพิเศษ กรณีตายในระหว่างปฏิบัติราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1853/2515 ในกรณีที่ข้าราชการตายในระหว่างรับราชการและข้าราชการจะจ่ายเงินช่วยเหลือให้เป็นสามเท่าของอัตราเงินเดือนตามพระราชกฤษฎีกา

ว่าด้วยการจ่ายเงินเดือน ๆ นั้น เงินช่วยพิเศษมิใช่เงินเดือนของข้าราชการและมีเงินอันเป็นมรดกของข้าราชการที่ตายนั้นด้วย จึงไม่อยู่ในความรับผิดชอบในหนี้สินของข้าราชการผู้ตาย

เงินสะสมซึ่งทางราชการหักเก็บไว้จากเงินเดือนข้าราชการทุกเดือนนั้น ถ้าข้าราชการผู้นั้นถึงแก่ความตาย เงินสะสมย่อมตกเป็นมรดกของผู้ตายและอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีด้วย

3. เงินเบี้ยหวัดพลทหาร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2504/2518 สัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ซึ่งศาลพิพากษาให้แบ่งเบี้ยหวัดของทหารประจำการแก่โจทก์ครั้งหนึ่ง ศาลบังคับยึดเงินนั้น ไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (2)

4. เงินเพิ่มค่าครองชีพชั่วคราว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2784/2522 เงินเพิ่มค่าครองชีพชั่วคราวที่ช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างตามภาวะเศรษฐกิจ ตามพระราชบัญญัติเงินสวัสดิการเกี่ยวกับเงินค่าครองชีพชั่วคราว พ.ศ. 2521 มาตรา 4 เป็นเงินที่กระทรวงการคลังกำหนดให้เบิกจ่ายแก่ข้าราชการหรือลูกจ้างในลักษณะเงินเดือน จึงเป็นเงินเดือนในความหมายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (2) ไม่ตกอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

5. ค่าเบี้ยเลี้ยงเดินทางและค่าเช่าที่พัก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 554/2529 สิทธิเรียกร้องค่าเบี้ยเลี้ยงเดินทางและค่าเช่าที่พักตามพระราชกฤษฎีกาค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ พ.ศ. 2518 (ยกเลิกโดยพระราชกฤษฎีกาค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ พ.ศ. 2526) เป็นค่าจ้างซึ่งทางราชการจ่ายให้เป็นพิเศษ นอกเหนือจากเงินเดือนและค่าจ้างจากงบประมาณรายจ่ายให้แก่ข้าราชการหรือลูกจ้างที่เดินทางไปปฏิบัติราชการชั่วคราวนอกที่ตั้งสำนักงานซึ่งปฏิบัติราชการตามปกติ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตามมาตรา 282 (2)

6. กรณีบำเหน็จ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3020/2532 จำเลยมีสิทธิได้รับเงินบำเหน็จเนื่องจากลาออกจากราชการและทันทีที่จำเลยได้รับเงินบำเหน็จมาจากเจ้าหน้าที่การเงิน โดยที่เงินบำเหน็จนั้นยังมีได้ปะปนกับเงินอื่นของจำเลยจนแยกไม่ออก เช่นนี้ โจทก์ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดเงินบำเหน็จดังกล่าวจากจำเลยเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาหาได้ไม่

3.6 บุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ ของบุคคลภายนอกต่อทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

มาตรา 287 ภายใต้อำนาจแห่งบทบัญญัติมาตรา 288 และ 289 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ย่อมไม่กระทบถึงบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย

ตามมาตรา 287 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการขอกันส่วนโดยบุคคลภายนอก ไม่ใช่ บทบัญญัติห้ามมิให้บังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลภายนอกมีบุริมสิทธิ หรือสิทธิอื่น ๆ เพียงแต่ กฎหมายบัญญัติไม่ให้กระทบกระเทือนถึงเท่านั้น เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิยึดทรัพย์ได้ ซึ่งอาจ พิจารณาได้ ดังนี้

1. ผู้ที่อยู่ในฐานะที่จะจดทะเบียนสิทธิของตนได้ก่อนตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พานิชย์ มาตรา 1300

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1660/2498 โจทก์นำยึดที่ดินของจำเลยเพื่อชำระหนี้ตาม คำพิพากษา แม้ที่ดินนั้นยังมีชื่อจำเลยถือกรรมสิทธิ์ ถ้าปรากฏว่าจำเลยได้ยอมความ โอนขายที่ดินแก่ ผู้ร้อง ซึ่งศาลพิพากษาบังคับตามยอม ผู้ร้องได้ชำระเงินครบถ้วนและพ้นกำหนดที่จะ โอนตามยอมแล้ว ผู้ร้องอยู่ในฐานะให้จดทะเบียนสิทธิได้ก่อนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพานิชย์ มาตรา 1300 โจทก์ยึดที่ดินนี้มาชำระหนี้ไม่ได้

2. ผู้มีสิทธิยึดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้เสียหายอากร ตามประมวล รัษฎากร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1796/2512 (ประชุมใหญ่) ประมวลรัษฎากร มาตรา 12 ให้อำนาจข้าหลวงประจำจังหวัดหรือนายอำเภอโดยเฉพาะที่จะตั้งยึดและขายทอดตลาดทรัพย์สิน ของผู้ต้องรับผิดเสียหายอากรโดยมิต้องขอให้ศาลออกหมายยึดหรือตั้ง จึงเห็นได้ว่าสำหรับค่าภาษี อากรค้างกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานที่จะเรียกเก็บเอง ตลอดถึงยึดทรัพย์ได้ด้วย โดยไม่ จำต้องนำคดีฟ้องศาลก่อน แต่ก็ยังไม่ทันได้ขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ไปยึดทรัพย์ราย เดียวกันนี้ตามคำสั่งศาลอีก ดังนี้ ผู้ร้องซึ่งมิได้เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิขอเฉลี่ยได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 เพราะผู้ร้องเป็นบุคคลภายนอก มีสิทธิอากรร้อง ขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย

3. กรณีผู้รับจำนำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1451/2503 โจทก์นำยึดสังหาริมทรัพย์เพื่อชำระหนี้ตาม คำพิพากษา แต่เป็นทรัพย์สินซึ่งจำเลยจำนำไว้กับผู้ร้อง เช่นนี้ เมื่อผู้ร้องร้องเข้ามา หากกองหมาย ขายทอดตลาดแล้วได้เงินเท่าใดต้องหักใช้หนี้ผู้ร้องก่อน

4. กรณีผู้รับจำนอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1779-1780/2509 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 วรรคสอง ให้อำนาจผู้รับจำนองที่ยื่นคำร้องต่อศาลก่อนเอาทรัพย์สินนั้นออกขาย ทอดตลาด แต่ถ้าไม่ยื่นภายในกำหนดดังกล่าวก็ทำให้ผู้รับจำนองหมดสิทธิไปไม่ ดังนั้น การ บังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่กระทบถึงบุริมสิทธิของผู้รับจำนอง ซึ่งอากรร้อง ขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินที่จำนองได้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 287

5. กรณีผู้ทรงสิทธิยื่นฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 424/2509 เมื่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ผู้ร้องขอให้ถอนการยึดนั้นยังคงเป็นของจำเลยอยู่ โจทก์ผู้ชนะคดียอมนำยึดเพื่อขายทอดตลาดได้ เพียงแต่ผู้ร้องมีสิทธิยื่นฟ้องและบูรณสิทธิ ไม่ทำให้ผู้ร้องมีสิทธิร้องขอให้โจทก์ถอนการยึดได้ ผู้ร้องชอบแต่ที่จะร้องขอให้หักใช้หนี้ตามบูรณสิทธิของตน

6. กรณีเจ้าของรวม

กรณีเจ้าของรวมนั้น เมื่อมีการบังคับคดียึดทรัพย์สิน เจ้าของรวมไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยการยึด แต่มีสิทธิตามมาตรา 287 ในอันที่จะขอคืนส่วนหรือแบ่งส่วนของตน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1667/2497 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ร้อง ร้องขัดทรัพย์ ได้ความว่าทรัพย์สินที่ยึดเป็นมรดก ซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาและผู้ร้องขัดทรัพย์เป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้ร้องขัดทรัพย์ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินไม่ได้ แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะเรียกให้แบ่งทรัพย์สิน ตามวิธีการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287

7. กรณีสามีภริยา

กรณีของสามีภริยานั้น คล้ายกับกรณีของเจ้าของรวม แต่มีประเด็นปลีกย่อยเพิ่มเติมเข้ามาอีก ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

7.1 กรณีไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน

กรณีอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสกัน กรณีดังกล่าวก็ไม่ถือว่าเป็นสามีภริยากัน โดยชอบด้วยกฎหมาย ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ในระหว่างนั้นก็จะเป็นไปตามหลักกรรมสิทธิ์รวม หรือกรณีเคยจดทะเบียนสมรสกันแล้วหย่าขาดจากกัน แต่ยังคงอยู่กินกันต่อไปก็เช่นเดียวกัน ทรัพย์สินที่ได้มาในช่วงหลังจากหย่าเป็นกรรมสิทธิ์รวม ซึ่งจะโยงไปถึงการมีสิทธิขอคืนส่วนตามมาตรา 287 ต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 516/2508 หญิงชายอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส ได้ร่วมกันซื้อนาและทำกิน เป็นการแสดงเจตนาให้ถือได้ว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน ส่วนเงินที่ซื้อฝ้ายไคจะยืมใครมาเป็นอีกเรื่องหนึ่งไม่เกี่ยวกับตัวทรัพย์สิน เพราะหญิงชายนั้นระคนปนทรัพย์สินกันใช้สอยและทำมาหากินด้วยกัน ต้องถือว่าต่างมีสิทธิเป็นเจ้าของคนละครึ่ง

7.2 กรณีเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย

ในกรณีที่ เป็นสามีภริยากัน โดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีการยึดทรัพย์สินที่เป็นสินสมรส สามีหรือภริยาไม่มีสิทธิร้องขัดทรัพย์ แต่ใช้สิทธิร้องขอคืนส่วนตามมาตรา 287 ได้

4. ปัญหาการบังคับตามสัญญาประกัน

จากการศึกษาลักษณะของสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยพบว่า การทำสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นนิติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งบุคคลผู้ร้องขอประกันเป็นคู่สัญญากับศาล พนักงานอัยการ เจ้าพนักงานตำรวจ โดยการนำหลักประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 และตามข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 โดยการนำเอาเอกสารรับรองสถานะของบุคคล หรือนำเอกสารสิทธิของหลักทรัพย์มาทำสัญญาประกัน เช่น โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) มาวางไว้ให้ยึดถือไว้เป็นประกันการชำระหนี้ตามสัญญา (เบี้ยปรับ) แต่การทำสัญญาประกันดังกล่าวไม่ได้เข้าลักษณะเป็นสัญญาค้ำประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 680 หรือไม่ได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 714 จึงไม่เป็นการตราไว้เป็นประกันการชำระหนี้ตาม มาตรา 702 ไม่เป็นการจำนอง แม้ว่าเอกสาร โฉนดที่ดินหรือ น.ส.3 จะเป็นสังหาริมทรัพย์ แต่การมอบเอกสารให้ยึดถือไว้มิได้กระทำโดยเจตนาจะใช้เอกสารนั้นเป็นประกันการชำระหนี้ โดยการเอาเอกสารนั้นออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินมาชำระหนี้ การมอบโฉนดที่ดินและ น.ส.3 ให้ไว้จึงไม่เป็นการจำนำ กล่าวคือ มิใช่หลักประกันในการชำระหนี้ (เบี้ยปรับ) ตามสัญญาประกันนั่นเอง นอกจากนี้การนำหลักประกันมาวางประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไม่ว่าจะเป็นหลักประกันใด ๆ ก็ตามก็ไม่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิใด ๆ เหนือทรัพย์สินของผู้ประกันที่นำมาเป็นประกัน และไม่ได้เป็นผู้ครองทรัพย์สินประกันอันจะก่อให้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยวประกอบกับการให้สิทธิในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญา หากไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านอื่นที่เกิดขึ้น เช่น ความรู้สึกที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย หรือความสงบสุขของสังคมที่จะได้รับการบังคับใช้กฎหมายในกรณีที่จะต้องมีความเดือดร้อนหรือความเสียหายในระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งถือว่าเป็นกติกากองการอยู่ร่วมกันในสังคมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ได้รับความเสียหาย ผู้เกี่ยวข้องหรือสังคมที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยหากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวเข้าไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานในคดี ใช้เป็นเหตุในการประวิงการพิจารณาคดี ใช้เป็นโอกาสหลบหนีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญาประกันที่ให้ไว้ และฉ้อฉลให้เกิดการสูญสิ้นไปหรือลดน้อยลงซึ่งทรัพย์สินประกัน อีกทั้งกรณีผู้ประกันถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด เจ้าหนี้ตามสัญญาประกันต้องมีหน้าที่ในการขอรับชำระหนี้และไม่มีโอกาสที่จะได้รับชำระหนี้เลย เพราะสิทธิในฐานะเจ้าหนี้ตามสัญญาประกันไม่ใช่เจ้าหนี้มีหลักประกัน และไม่มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินประกัน หรือ

หากผู้ประกัน ไม่มีทรัพย์สินอื่นพอที่จะบังคับชำระเบี้ยปรับได้ ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและความสงบสุขของสังคม รวมทั้งทำให้การดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันเกิดความล่าช้า และทำให้เกิดมีคดีที่ค้างการบังคับคดีเป็นจำนวนมาก จึงเห็นว่ามีควมจำเป็นที่จะศึกษาเพื่อค้นหาความเหมาะสมและความรับผิดชอบของกลุ่มสัญญา เพื่อแก้ไขข้อเสียเปรียบของรัฐในสัญญาประกัน และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหรือจำเลยและเพื่อประโยชน์ของการคุ้มครองความสงบสุขของสังคม

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบการประกันและการบังคับตามสัญญาประกัน ระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทย

ผู้ศึกษาได้นำเสนอกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย และการบังคับตามสัญญาประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบของศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุดและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่เกี่ยวกับสัญญาและการมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบังคับนี้ตามสัญญาประกัน และนำเสนอกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ซึ่งข้อมูลที่ได้เสนอถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่เป็นหลักการที่รู้กันอยู่แล้ว เพียงแต่ผู้เขียนได้รวบรวมและนำมาสรุปใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานที่ศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ไม่ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง และไม่ได้ใช้วิธีการทางสถิติ เนื่องจากการบังคับคดีผู้ประกันเป็นเรื่องเฉพาะ หากไม่ได้ศึกษาหรือทำงานเกี่ยวข้องกับการบังคับคดีผู้ประกันแล้วจะไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ซึ่งในบทนี้ผู้ศึกษาจะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบการประกันตัวและการบังคับตามสัญญาประกันของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศสกับประเทศไทย ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบังคับนี้ตามสัญญาประกันของเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง อันเป็นนี้ของทางราชการและเพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1. วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการการปล่อยชั่วคราวระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทย

หลักการในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ว่าจะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศสและประเทศไทย มีหลักการที่เป็นไปในแนวเดียวกันที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาว่ากระทำความผิดจริง เช่น มีการกำหนดระยะเวลาคุมขัง

ผู้ต้องหา หรือเมื่อศาลมีคำพิพากษาลงโทษ จำเลยก็ยังมีสิทธิที่จะขอประกันตัวในระหว่างคดีไม่ถึงที่สุดได้อีกด้วย โดยในประเทศอังกฤษ เป็นไปตามบทบัญญัติ The Bail Act 1976 มาตรา 4 มีหลักการให้ความคุ้มครองจำเลยไม่ให้ถูกควบคุมนานเกินไปหลังถูกจับกุม ในการตั้งประกันผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการประกันหากมีเหตุผลน่าเชื่อถือ การปฏิบัติตามสัญญาประกัน ศาลจะกำหนดจำนวนเงินและจำนวนผู้ประกันและรับรองว่าถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี นายประกันจะต้องเสียค่าปรับ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา การปล่อยชั่วคราวเป็นไปตามหลักการรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 8 (The eighth Amendment) ซึ่งบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ โดยกำหนดห้ามมิให้เรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวสูงเกินไป (Excessive bail shall not be required) แต่สิทธิที่จะได้รับการประกันต้องอยู่ในข้อกำหนดเงื่อนไขเป็นที่พอใจของศาลว่าจะมาปรากฏตัวในวันพิจารณาคดีและยินยอมรับโทษหากการพิจารณาของศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง โดยจำเลยจะต้องมีนายประกันผู้รับผิดชอบให้คำสาบานและมีสัญญาประกันตัว ซึ่งกำหนดความรับผิดชอบหรือกำหนดวงเงินประกันไว้ ส่วนในระบบกฎหมายซิดดลิวอด์ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศสและประเทศไทย หลักการปล่อยชั่วคราวของประเทศฝรั่งเศสมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าพนักงานตำรวจสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้รวมไม่เกิน 48 ชั่วโมง กรณีผู้ต้องหาขอประกันตัว ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องพิจารณาตั้งภายใน 5 วัน นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้ปรากฏตัวต่อผู้พิพากษาไต่สวนครั้งแรกสิ้นสุดลง และมีหลักเกณฑ์การพิจารณาว่าจำเลยต้องมีภูมิลำเนาในประเทศฝรั่งเศส คดีที่ถูกกล่าวหา มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ไม่เคยถูกลงโทษในความผิดอาญาหรือถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 3 เดือน โดยไม่รอการลงโทษ ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจสั่งไม่อนุญาตและสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป หรือสั่งอนุญาตโดยไม่มีเงื่อนไข หรือสั่งอนุญาตโดยมีเงื่อนไข แต่ผู้พิพากษามักจะใช้เงื่อนไขแทนระบบการใช้หลักทรัพย์หรือเงินประกัน และอาจมีการลงโทษนายประกันแทนในกรณีที่ผู้ได้รับการประกันหนีประกันไป ในส่วนของประเทศไทยก็มีแนวคิดและหลักการการปล่อยชั่วคราวมีลักษณะมุ่งเน้นให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเช่นเดียวกับต่างประเทศ โดยหลักการมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และ มาตรา 40 (7) “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบ

พยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความและการได้รับการปล่อยชั่วคราว”

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทย

2.1 หลักเกณฑ์การพิจารณาว่าสมควรที่จะอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือไม่นั้นก็ไม่ได้แตกต่างกัน โดยประเทศอังกฤษ ศาลจะไม่อนุญาตให้ประกันตัวหากศาลเห็นว่า ถ้าให้ประกันตัวไปแล้วจำเลยจะหลบหนี หรือ กระทบความผิดอีกในระหว่างการประกันตัว หรือ ข่มขู่พยานหรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ประเทศสหรัฐอเมริกา การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่นั้นเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษา โดยคำนึงถึงความหนักเบาแห่งความผิดที่ฟ้องร้อง น้ำหนักพยานหลักฐานในคดี ฐานะการเงินและฐานะการทำงานของจำเลย ชีวประวัติ และชีวิตครอบครัวของจำเลย บันทึกรับการหลบหนีประกันของจำเลย บันทึกรับประวัติอาชญากรรมของจำเลย ประเทศฝรั่งเศสก็มีหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวว่า จำเลยต้องมีภูมิลำเนาในประเทศฝรั่งเศส คดีที่ถูกกล่าวหาไม่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ไม่เคยถูกลงโทษในความผิดอาชญากรรมหรือถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 3 เดือน โดยไม่รอการลงโทษ ผู้พิพากษาได้ส่วนมีอำนาจสั่งไม่อนุญาตและสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป หรือสั่งอนุญาตโดยไม่มีเงื่อนไข หรือสั่งอนุญาตโดยมีเงื่อนไข แต่ผู้พิพากษามักจะใช้เงื่อนไขแทนระบบการใช้หลักทรัพย์หรือเงินประกัน สำหรับประเทศไทยเมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การขอปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ได้ให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยและความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยมากเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศส

2.2 เงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวตามสัญญาประกัน ในประเทศอังกฤษเป็นไปตามบทบัญญัติ The Bail Act 1976 มาตรา 4 เจ้าพนักงานหรือศาลจะกำหนดจำนวนเงินและให้นายประกันมารับรองต่อศาลเสมอว่าถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี นายประกันจะต้องเสียค่าปรับ ถ้านายประกันไม่ชำระจะต้องถูกจำคุก ศาลอาจกำหนดการคุมประพฤติแทนการเรียกหลักประกันก็ได้ และตามบทบัญญัติ The Bail Act 1976 มาตรา 6 กำหนดไว้ หากจำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนด นอกจากจะถูกริบเงินประกันแล้วจำเลยยังจะถูกพิจารณาความผิดและถูกลงโทษจำคุกสูงถึง 3 เดือนและปรับ 2,000 ปอนด์ และจำเลยอาจถูกส่งตัวไปเพื่อการพิจารณาในส่วนของความผิดตามฟ้อง ซึ่งศาล Crown Court จะเป็นผู้พิจารณาลงโทษจำเลยนั้นทั้งโทษที่หลบหนีประกันและโทษอันเกิดจากความผิดในคดี การคิดสัญญาประกันในศาล Crown Court เสมือนเป็นการ

คูหมื่นศาลหรือละเมิดอำนาจศาลอีกด้วย ประเทศสหรัฐอเมริกา จำเลยจะต้องมีนายประกัน ผู้รับผิดชอบให้คำสาบาน และมีสัญญาประกันตัว ซึ่งกำหนดความรับผิดชอบหรือกำหนดวงเงินประกันไว้ เพื่อประกันความเสี่ยงภัยจากการที่ผู้ได้รับการประกันตัวจะหลบหนีและจะต้องไม่สูงเกินไป หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นผิดสัญญาจะต้องถูกริบ อีกทั้งในการออกคำสั่งปล่อยชั่วคราวศาลจะระบุเงื่อนไขที่จะใช้บังคับในการปล่อยชั่วคราว โทษของการฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวรวมทั้งโทษของการกระทำผิดอีกในระหว่างการปล่อยชั่วคราวผลต่อเนื่องของการฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว รวมทั้งการออกหมายจับทันที ถูกยกเลิกการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ถูกดำเนินคดีในข้อหาละเมิดอำนาจศาล การประกันตัวในสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบการประกันตัวด้วยหลักทรัพย์ (money bail system) ที่มีปริมาณเพียงพอและเหมาะสมจะสามารถยับยั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ให้หลบหนีและให้มาปรากฏตัวต่อศาลในวันนัดพิจารณา นายประกันเป็นธุรกิจที่เข้ามาเกี่ยวข้องเพราะจะเป็นผู้หาหลักประกันมาให้แก่ผู้ต้องหาโดยคิดค่าบริการ โดยนายประกันจะเป็นผู้เอาหลักประกันมาวางต่อศาล หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาล หลักประกันนั้นก็จะต้องถูกริบ ประเทศฝรั่งเศส มีหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราว โดยศาลมักจะใช้วิธีกำหนดเงื่อนไขแทนระบบการใช้หลักทรัพย์หรือเงินประกัน ส่วนประเทศไทยเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 บัญญัติหลักเกณฑ์การขอปล่อยชั่วคราวไว้เป็น 3 ประเภท คือ ปล่อยโดยไม่มีประกัน ปล่อยโดยมีประกันและปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน ซึ่งหากจะปล่อยโดยมีประกันหรือปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน มาตรา 114 บัญญัติให้ผู้ขอประกันนำหลักประกันมาวางต่อศาล ได้แก่ เงินสด หลักทรัพย์อื่นมาวางหรือบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์ ซึ่งในการขอปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดหลักเกณฑ์ไว้แต่เพียงกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการทำสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นสามารถทำสัญญาประกันได้ทั้งในชั้นศาล พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวน เพื่อให้การใช้ดุลพินิจไปในแนวทางเดียวกัน จึงได้มีการวางระเบียบปฏิบัติให้ศาล พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนปฏิบัติตามแนวทางที่สอดคล้องและอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน เช่น ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ.2548 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีมาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ.2547 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการใช้บุคคลเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ.2536 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 7 การปล่อยชั่วคราว บทที่ 1 การปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ

โดยเฉพาะข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ได้กำหนดประเภทหลักประกันที่สามารถนำมาวางเป็นหลักประกัน อันเป็นการกำหนดประเภทหลักประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114 เพื่อให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งเป็นผลทำให้ผู้ขอประกันสามารถนำหลักทรัพย์มาเป็นหลักประกันได้หลากหลายขึ้น เช่น ที่ดินมีโฉนด ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือห้องชุดโดยมีโฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอน ได้แก่ พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์ทวีสินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ใบรับเงินฝากประจำของธนาคาร ตั๋วสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรองซึ่งสามารถเรียกเก็บเงินได้ในวันที่ทำสัญญาประกัน และหนังสือรับรองของธนาคารหรือบริษัทประกันภัย หรือมีบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยต้องเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน ได้แก่ ข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง หรือทนายความ หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัย แต่ทั้งนี้ต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกัน โดยทางสมรสหรือบุคคลที่ศาลเห็นว่า มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนเป็นญาติ พี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้ จะเห็นได้ว่าประเทศไทยให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ใช้หลักประกันมาทำสัญญาประกันต่อศาลได้หลากหลายมากกว่า

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบังคับตามสัญญาประกันระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทย

3.1 การบังคับตามสัญญาประกันในกฎหมายต่างประเทศ กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามกำหนดนัด หรือหากจำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนด ในประเทศอังกฤษนอกจากจะถูกริบเงินประกันแล้วจำเลยยังจะถูกพิจารณาความผิดและถูกลงโทษจำคุกสูงถึง 3 เดือนและปรับ 2,000 ปอนด์ และจำเลยอาจถูกส่งตัวไปเพื่อการพิจารณาในส่วนของความผิดตามฟ้อง ซึ่งศาล

Crown Court จะเป็นผู้พิจารณาลงโทษจำเลยนั้นทั้งโทษที่หลบหนีประกันและโทษอันเกิดจากความผิดในคดี การผิดสัญญาประกันในศาล Crown Court เสมือนเป็นการดูหมิ่นศาลหรือละเมิดอำนาจศาลอีกด้วย ในประเทศสหรัฐอเมริกา หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นผิดสัญญาจะต้องถูกริบหลักทรัพย์ อีกทั้งในการออกคำสั่งปล่อยชั่วคราวศาลจะระบุเงื่อนไขที่จะใช้บังคับในการปล่อยชั่วคราว โทษของการฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว รวมทั้งโทษของการกระทำผิดอีกในระหว่างการปล่อยชั่วคราว ผลต่อเนื่องของการฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว รวมทั้งการออกหมายจับทันที ถูกยกเลิกการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ถูกดำเนินคดีในข้อหาละเมิดอำนาจศาล ในประเทศฝรั่งเศสผู้พิพากษามักจะใช้เงื่อนไขแทนระบบการใช้หลักทรัพย์หรือเงินประกัน หรืออาจสั่งให้ผู้ต้องหาจัดหาหลักประกันโดยกำหนดเป็นจำนวนเงินตามรายได้ของผู้ต้องหาและจะให้ชำระครั้งเดียวหรือหลายครั้งก็ได้ เมื่อมีการกระทำผิดเงื่อนไขตามสัญญาประกันตามที่ศาลมีคำสั่งกำหนดไว้ ศาลมีอำนาจสั่งขังผู้ต้องหาที่นั้นไว้ได้

3.2 การบังคับตามสัญญาประกันในกฎหมายไทย กรณีผิดสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย นอกจากศาลจะมีอำนาจออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว ไม่สามารถริบหลักประกันได้ทันที แต่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 119 เพื่อร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินออกขายทอดตลาดชำระหนี้ตามสัญญา

1) หากฝ่ายที่ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ทำให้ไม่สามารถบังคับตามสัญญาประกันได้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด ตามมาตรา 119 วรรคแรก

2) ศาลไม่สามารถออกคำสั่งจับได้ทันที ต้องให้เจ้าหน้าที่หรือหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมร้องขอเสียก่อน ตาม มาตรา 119 วรรคสอง

3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติกำหนดวิธีการในการบังคับไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง หมวด 1 หลักทั่วไป ตั้งแต่มาตรา 271 ถึง มาตรา 323 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15³³

3.2.1 พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ผู้เป็นโจทก์ หรือหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมจะต้องร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 โดยบังคับให้ผู้ประกันหรือจำเลยชำระหนี้เป็นตัวเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ในสัญญาประกันตามประมวลกฎหมาย

³³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3798/2533

วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจที่จะขอศาลออกหมายจับ จำขัง หากผู้ประกันไม่ชำระ นอกจากนี้ตาม มาตรา 285 ยังห้ามมิให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินบางประเภท ตามมาตรา 286 ก็กำหนดให้เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการ บังคับคดี และ มาตรา 287 บัญญัติให้การบังคับคดีก็ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอกที่มี บุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ เช่น ผู้ที่อยู่ในฐานะที่จะจดทะเบียนสิทธิของตนได้ก่อนตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1300 ผู้มีสิทธิยึดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้เสีย ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร ผู้รับจำนำ ผู้รับจำนอง ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วง เจ้าของรวมและกรณี สามีภริยา

3.2.2 การบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกฎหมายไทยไม่สามารถรับหลักประกันได้ทันที แตกต่างกับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เพราะจะเห็นได้ว่าการบังคับเมื่อเกิดกรณีผิดสัญญาประกันจะมีขั้นตอนมาก

1) เจ้าหน้าที่อื่นหรือบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องกับขั้นตอนการบังคับคดีได้อีกด้วย ทำให้มีความยุ่งยากซับซ้อนล่าช้าเสียเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบังคับหลักประกันที่เป็นหลักทรัพย์อื่น เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือบุคคล เจ้าพนักงานหรือศาลไม่สามารถยึดหลักประกันออกขายทอดตลาดได้ทันที หากเป็นการผิดสัญญาประกันในชั้นสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการ จะต้องฟ้องคดีต่อศาลเป็นคดีแพ่งก่อน จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ชนะคดีแล้ว จึงจะสามารถบังคับตามสัญญาประกันด้วยการยึดหลักประกันออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระค่าปรับตามสัญญาประกันได้

2) กรณีผู้ประกันใช้ตำแหน่งข้าราชการหรือบุคคลหรือหลักทรัพย์ที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ ก็เป็นเพียงการนำเอาหนังสือรับรองสถานะหรือเอกสารสิทธิเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์มาวางไว้เท่านั้น ไม่ได้อยู่ในความหมายของสัญญาค้ำประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 680³⁴ ไม่ได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 714 จึงไม่เป็นการตราไว้เป็นประกันการชำระหนี้ตาม มาตรา 702 และไม่เป็นการจำนอง แม้ว่าเอกสารโฉนดที่ดิน หรือ น.ส.3 จะเป็นสังหาริมทรัพย์แต่การมอบเอกสารให้ยึดถือไว้เท่านั้น มิได้กระทำโดยเจตนาจะใช้เอกสารนั้นเป็นประกันการชำระหนี้ โดยการเอาเอกสารนั้นออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินมาชำระหนี้ การมอบโฉนดที่ดินหรือ น.ส.3 จึงไม่เป็นการจำนำ ตามมาตรา 747 กล่าวคือ มิใช่หลักประกันในการชำระหนี้ (เบี้ยปรับ) ตามสัญญาประกันนั่นเอง นอกจากนี้การนำเอกสารดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิใด ๆ เหนือทรัพย์สินที่นำมา

³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4792/2536

วางไว้ ตามมาตรา 251 และไม่ได้เป็นผู้ครอบทรัพย์ของผู้ประกันในอันที่จะก่อให้เกิดสิทธิยึดหน้าวง ตามมาตรา 241

3) สิทธิในฐานะเจ้าหนี้ตามสัญญาประกันไม่ใช่เจ้าหนี้มีหลักประกันและไม่มีบริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของผู้ประกัน ทำให้เจ้าหนี้อื่นสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันชำระหนี้ได้ก่อน³⁵ ผู้ประกันจึงไม่สนใจที่จะขวนขวายนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อันเกิดผลกระทบต่อการบังคับหนี้ตามสัญญาประกันและผู้เสียหายหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องในคดี ทำให้การบังคับคดีผู้ประกันเกิดความล่าช้าเสียหายไม่มีประสิทธิภาพ เกิดหนี้สูญเป็นเงินจำนวนมาก มีคดีค้างการพิจารณาและคดีค้างการบังคับคดีเพิ่มมากขึ้น

3.2.3 นายประกันที่ไม่ส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผิดเงื่อนไขตามสัญญาประกัน ในประเทศอังกฤษ ถ้านายประกันไม่ชำระค่าปรับจะถูกลงโทษจำคุก ส่วนจำเลยมีความผิดจะถูกลงโทษจำคุกและปรับกับความผิดฐานดูหมิ่นศาลและละเมิดอำนาจศาล ซึ่งคล้ายคลึงกับประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับในประเทศไทยถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามกำหนดนัด ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญาหรือแม้แต่ประมวลกฎหมายอาญาก็ไม่มีบทบัญญัติให้เป็นความผิดที่มีโทษในทางอาญา มีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117 บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น และบุคคลที่ทำสัญญาประกันก็อาจขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถขอความช่วยเหลือได้ก็มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เองแล้วนำส่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ไม่มีความผิดฐานหลบหนีจากที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 ซึ่งมาตรานี้เป็นการกำหนดกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีระหว่างที่อยู่ในอำนาจควบคุม ชัง กักขังหรือจำคุกของเจ้าพนักงานเท่านั้น ไม่รวมถึงกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไประหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราว และมาตรา 198 มาตรานี้ก็เป็นกรณีกระทำการขัดขวางซึ่งเป็นการกระทำที่เจ้าพนักงานได้รับความยากยิ่งขึ้นในการกระทำตามอำนาจหน้าที่ การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ไม่ดำเนินต่อไปตามวิถีของการกระทำนั้น เพราะเหตุที่มีการขัดขวางเช่นนั้น โดยทำให้การพิจารณาหรือพิพากษาของศาลไม่เป็นไปด้วยความสงบหรือไม่อาจจะพิจารณาหรือพิพากษาคดีได้ ซึ่งการพิจารณาพิพากษาของศาลหมายความว่าถึงกระบวนการพิจารณาที่กระทำโดยศาลทั้งหมด ไม่เฉพาะแต่การที่ศาลออกนั่งพิจารณาหรืออ่านคำพิพากษาเท่านั้น แต่รวมถึงการพิจารณาดูคำสั่งคำคู่ความ คำร้อง คำขอ คำแถลง การประชุมปรึกษาคดีและเขียนร่างคำพิพากษา จากความหมายของการพิจารณาพิพากษาดังกล่าวแล้ว หากเป็นกรณีในชั้นพนักงานสอบสวนผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนีหรือไม่มาตามที่เจ้า

³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 553/2510

พนักงานกำหนด ก็ยังไม่ถือว่าเป็นความผิดตามมาตรา ๑๑๑ เนื่องจากชั้นสอบสวนเป็นชั้นก่อนการพิจารณาคดี จึงไม่เป็นไปตามความหมายในมาตรา ๑๑๑ แต่ในกรณีของจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ในระหว่างพิจารณาคดีของศาล หากหลบหนีก็ถือว่าหลบหนีไปในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล แต่จะเป็นความผิดหรือไม่ นั้นยังไม่ปรากฏว่าศาลได้มีการลงโทษจำเลยฐานหลบหนีไปในระหว่างอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว และยังไม่มีการพิพากษาศาลฎีกาวางบรรทัดฐานไว้

การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนีไม่มาตามกำหนดนัดของศาล จะถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาหรือไม่ นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 มีบทบัญญัติใช้บังคับกรณีที่ศาลออกข้อกำหนดแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือแก่บุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาล เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลและเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปอย่างเที่ยงธรรมและรวดเร็ว อำนาจเช่นนี้ให้รวมถึงมิให้คู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญหรือในทางประวิงคดีให้ชักช้าหรือในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควร ซึ่งในการกระทำที่จะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้ จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนี หรือไม่มาตามกำหนดนัด โดยศาลต้องออกข้อกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นปฏิบัติตามก่อนและต่อมาผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ไม่ปฏิบัติตามจึงจะเป็นความผิด แต่การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนีหรือไม่มาตามกำหนดนัด ทำให้ศาลไม่สามารถออกข้อกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติตามได้ การหลบหนีหรือไม่มาตามกำหนดนัดจึงไม่อาจเป็นการละเมิดอำนาจศาลได้

การบังคับตามสัญญาประกันของประเทศไทยไม่สามารถเป็นหลักประกันได้ทันที แต่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 จึงจะสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินออกขายทอดตลาดชำระหนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติกำหนดวิธีการไว้ จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งเจ้าหนี้จะต้องบังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง เจ้าหนี้ไม่มีอำนาจที่จะขอให้ศาลออกหมายจับ จำขัง หากผู้ประกันไม่ชำระ แต่มีบทบัญญัติห้ามมิให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินบางประเภทของลูกหนี้ และกำหนดทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องบางประเภทของลูกหนี้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี การบังคับคดีก็ไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกที่มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ ในระหว่างที่เจ้าหนี้บังคับคดี เจ้าหนี้อื่น ๆ ของลูกหนี้สามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ เพราะการทำสัญญาประกัน กรณีใช้บุคคลหรืออสังหาริมทรัพย์เป็นหลักประกัน เป็นเพียงการนำเอาหนังสือรับรองสถานะหรือเอกสารสิทธิมาวางไว้เท่านั้น ไม่ได้อยู่ในความหมายของสัญญาค้ำประกัน และไม่ได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อ

พนักงานเจ้าหน้าที่ จึงไม่เป็นการจำนอง การนำเอกสารดังกล่าวมาวางไว้ไม่ได้ก่อให้เกิดบุริมสิทธิใด ๆ เหนือทรัพย์สินที่นำมาวางไว้ และไม่ได้เป็นผู้ครอบทรัพย์ของผู้ประกันที่จะทำสิทธิยึดหน่วง ทำให้เจ้าหนี้รายอื่นสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันชำระหนี้ได้ก่อน ทำให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามกำหนดนัด และผู้ประกันไม่ส่งตัวผู้ถูกประกัน ก็ไม่มีบทบัญญัติให้เป็นความผิดที่มีโทษในทางอาญา จึงทำให้การเกิดปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการบังคับคดีเอาทรัพย์สินของผู้ประกันและในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล

ผลดีของการนำหลักเกณฑ์ของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกามาใช้

จากปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการบังคับตามสัญญาประกันของประเทศไทย จึงเห็นสมควรนำหลักการในการบังคับตามสัญญาประกันของประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกามาใช้ได้แก่

1. เมื่อผิดสัญญาประกันนายประกันจะถูกปรับเงินหรือหลักทรัพย์ประกัน และจำเลยจะไม่ได้รับการประกันตัวอีก
2. กรณีจำเลยหลบหนีไม่มาตามคำสั่งศาล จะถูกพิจารณาความผิดในข้อหาหลบหนีและ ถูกลงโทษจำคุก
3. การผิดสัญญาประกันในศาล เสมือนเป็นการดูหมิ่นศาลหรือละเมิดอำนาจศาล
4. หากนายประกันไม่ชำระค่าปรับตามสัญญาประกันจะต้องถูกลงโทษจำคุก

นอกจากจะนำหลักการบังคับตามสัญญาประกันของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกามาใช้ในประเทศไทยแล้ว เพื่อให้การบังคับตามสัญญาประกันมีประสิทธิภาพ และการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งไม่เป็นการเพิ่มภาระแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย จึงเห็นสมควรนำหลักนี้บุริมสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับใช้บังคับกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 251 บัญญัติว่า “ผู้ทรงบุริมสิทธิย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้อันค้างชำระแก่ตนจากทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหนี้อื่น” โดยที่บุริมสิทธิเป็นสิทธิเหนือทรัพย์สินที่ใกล้เคียงกับทรัพย์สินและเป็นสิทธิประเภทอุปกรรมแห่งนี้เช่นเดียวกันกับ จำนำ จำนองและสิทธิยึดหน่วง เป็นสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ และเป็นสิทธิที่อาจได้รับชำระหนี้ก่อนจากทรัพย์สินโดยทั่วไป

บุริมสิทธิเกิดขึ้นได้ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ หากคู่สัญญาตกลงให้หนี้มีบุริมสิทธิ ข้อตกลงนั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนตกเป็นโมฆะ ตาม มาตรา 150

ลักษณะของบุริมสิทธิ เป็นสิทธิอันเป็นอุปสรรคแห่งหนี้ ทำนองเดียวกันกับจำนอง จำนำและสิทธิยึดหน่วง เป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินซึ่งเป็นของลูกหนี้เท่านั้น ตามมาตรา 251 เว้นแต่กรณีตามมาตรา 268 และมาตรา 281

บุริมสิทธิสามัญ เป็นบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหลายของลูกหนี้เป็นการทั่วไป รวมทั้งเป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ไม่ได้เจาะจงเป็นการเฉพาะว่ามีอยู่เหนือทรัพย์สินอันใดบ้าง ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกัน ค่าปลงศพ ค่าภาษีอากร เงินที่ถูกจ้างมีสิทธิได้รับหรือ การงานที่ได้ทำให้แก่ลูกหนี้ซึ่งเป็นนายจ้าง ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน หนี้ที่ผู้อยู่ในปกครองมีเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ปกครอง

กรณีบุริมสิทธิสามัญหลายรายแย้งกัน ลำดับแห่งบุริมสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อน บัญญัติไว้ในมาตรา 253 ตามลำดับดังนี้ คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ค่าปลงศพ ค่าภาษีอากร เงินที่ถูกจ้างมีสิทธิได้รับเพื่อการงานที่ได้ทำให้แก่นายจ้าง ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน และ หนี้ที่ผู้ปกครองต้องชำระแก่ผู้อยู่ในปกครอง

กรณีบุริมสิทธิสามัญแย้งกับบุริมสิทธิพิเศษ ตามมาตรา 277 วรรคสอง บัญญัติให้บุริมสิทธิพิเศษอยู่ในลำดับก่อนบุริมสิทธิสามัญ เพราะบุริมสิทธิพิเศษมีสำหรับหนี้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ และจำกัดอยู่เฉพาะทรัพย์สินนั้นเท่านั้น ไม่รวมถึงทรัพย์สินอื่นด้วย ส่วนบุริมสิทธิสามัญมีอยู่เหนือทรัพย์สินทั่วไปของลูกหนี้ ไม่จำกัดอยู่เฉพาะชิ้นใดชิ้นหนึ่ง เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญมีทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้เป็นประกัน ย่อมอยู่ในฐานะดีกว่าเจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษ จึงต้องให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษได้บังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินที่อยู่ภายในบังคับบุริมสิทธิพิเศษเสียก่อน ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เหลือจากนั้น จึงให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญเข้าบังคับแทน เว้นแต่บุริมสิทธิในมูลค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกันนั้นอยู่ในลำดับก่อนทั้งบุริมสิทธิพิเศษและบุริมสิทธิสามัญ

ผลแห่งบุริมสิทธิมีบัญญัติไว้ในมาตรา 281 ถึงมาตรา 289 ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 กรณี คือ ผลเกี่ยวกับบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์ ผลเกี่ยวกับบุริมสิทธิพิเศษเหนืออสังหาริมทรัพย์และผลเกี่ยวกับการใช้บุริมสิทธิสามัญ ซึ่งจะศึกษาเฉพาะกรณีผลที่เกี่ยวกับการใช้บุริมสิทธิสามัญเท่านั้น

การรับชำระหนี้ของผู้มีบุริมสิทธิสามัญ ผู้มีบุริมสิทธิสามัญต้องรับชำระหนี้ตามลำดับดังนี้

1. รับชำระหนี้เอาจากสังหาริมทรัพย์ก่อน เมื่อไม่พอจึงจะเอาชำระจากอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 283

2. ต้องรับชำระหนี้จากอสังหาริมทรัพย์ที่มีได้ตกอยู่ภายใต้จำนองก่อนตามมาตรา 283 วรรคสอง

3. ถ้าการรับชำระหนี้ไม่ทำตามลำดับ อาจมีผลให้เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้ตามจำนวนที่ควรจะได้ ซึ่งเป็นกรณีที่เจ้าหนี้ไม่ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ ตามมาตรา 283 วรรคสาม โดยเจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญจะต้องไปขอเฉลี่ยหนี้กับเจ้าหนี้สามัญอื่นที่ยึดสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ หากเจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญไม่ขอ หากต่อมาเมื่อมีการบังคับชำระหนี้เอาอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ที่บุคคลภายนอกได้จดทะเบียนสิทธิไว้ เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญจะมาขอรับชำระหนี้ในกรณีนี้ไม่ได้

4. กรณีเจ้าหนี้อื่นเป็นผู้บังคับคดี เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญย่อมต้องเข้าไปขอปันส่วนหรือขอเฉลี่ยทรัพย์ด้วยตามมาตรา 283 วรรคสาม แต่ถ้ามีการขายอสังหาริมทรัพย์เพื่อนำมาชำระหนี้ก่อนมาตรา 283 วรรคสี่ บัญญัติให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญขอรับชำระหนี้ได้โดยไม่ต้องถือตามลำดับการบังคับชำระหนี้

บุริมสิทธิสามัญย่อมยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้สามัญได้แม้ในส่วนที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ โดยที่บุริมสิทธิ เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ซึ่งโดยสภาพหรือลักษณะแห่งหนี้ที่ตนเอง มีกฎหมายบัญญัติให้เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น โดยสิ้นเชิง จากทรัพย์สินของลูกหนี้ และบุริมสิทธิเกิดขึ้นได้เฉพาะที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น แม้คู่สัญญาจะตกลงกันไว้ในสัญญาโดยชัดแจ้งว่าให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้ได้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ก็ไม่ทำให้หนี้นั้นมีบุริมสิทธิแต่อย่างใด เพราะตกเป็นโมฆะตาม มาตรา 150 บุริมสิทธิมี 2 ประเภท ได้แก่ บุริมสิทธิสามัญและบุริมสิทธิพิเศษ บุริมสิทธิสามัญใช้บังคับกับอสังหาริมทรัพย์ได้โดยไม่ต้องจดทะเบียน เว้นแต่จะยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้มีหลักประกันพิเศษ หรือต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ลงทะเบียนสิทธิไว้ตาม มาตรา 284 ซึ่งบัญญัติว่า “บุริมสิทธิสามัญนั้น ถึงแม้จะมีได้ไปลงทะเบียนเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ก็ดี ย่อมจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้เจ้าหนี้ใด ๆ ที่ไม่มีหลักประกันพิเศษได้ แต่ความที่กล่าวนี้ท่านมิให้ใช้ไปถึงการต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้ไปลงทะเบียนสิทธิไว้”

ดังนั้น เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญแม้ไม่ได้จดทะเบียนเหนืออสังหาริมทรัพย์อันใดของลูกหนี้ ก็ยังมีสิทธิที่จะอ้างบุริมสิทธิของตนเหนืออสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้และได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้สามัญหรือเจ้าหนี้ที่ไม่มีหลักประกันพิเศษ สำหรับบุริมสิทธิพิเศษอาจเป็นบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์หรือเหนืออสังหาริมทรัพย์ก็ได้ บุริมสิทธิพิเศษเหนืออสังหาริมทรัพย์เป็นสิทธิที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จากอสังหาริมทรัพย์บางอย่างของลูกหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น เป็นสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ส่วนบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์กฎหมายกำหนดมูลหนี้ไว้ 3 ประการที่ทำให้เจ้าหนี้มีบุริมสิทธิได้แก่ มูลหนี้เกิดจากรักษาอสังหาริมทรัพย์ตาม มาตรา 274 มูลหนี้จ้าง

ทำของเป็นการงานทำขึ้นบนอสังหาริมทรัพย์ตาม มาตรา 275 และมูลหนี้อันเกิดจากการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ตาม มาตรา 276 ซึ่งมูลหนี้ที่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์ทั้ง 3 ชนิดนี้ ต้องจดทะเบียนเท่านั้นจึงจะมีผลสมบูรณ์บังคับได้โดยทั่วไป

จากการศึกษาเรื่องบุริมสิทธิดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การทำสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย หลักประกันที่ผู้ประกันนำมาวางศาลตามสัญญาประกัน ศาลไม่อยู่ในฐานะเป็นเจ้าของหนี้ที่มีหลักประกันและไม่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ ในฐานะเจ้าหนี้บุริมสิทธิจากทรัพย์สินทั้งหมดหรือแต่บางอย่างของผู้ประกัน ตาม มาตรา 251 ไม่ว่าจะเป็เจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญตาม มาตรา 253 หรือบุริมสิทธิพิเศษเหนือทรัพย์สิน ตาม มาตรา 259 เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติให้หนี้ตามสัญญาประกันเป็นหนี้มีบุริมสิทธิ หากผู้ประกันไม่มีทรัพย์สินอื่นพอที่จะบังคับชำระเบี้ยปรับได้ จะทำให้การบังคับคดีผู้ประกันเกิดความล่าช้าและบางกรณีไม่สามารถบังคับเอากับทรัพย์สินได้เลย ทำให้มีคดีที่ค้างการบังคับคดีเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะศึกษาเพื่อค้นหาความเหมาะสมและแก้ไขข้อบกพร่องของข้อตกลงในสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยให้สัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นสัญญาที่มีบุริมสิทธิสามัญดังที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 ทั้งนี้ เพราะไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ประกอบกับไม่ทำให้เพิ่มภาระค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ประการใด

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวและความรับผิดชอบของลูกหนี้ ซึ่งจะได้สรุปและ
เสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น ดังนี้

1. บทสรุป

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

การบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกฎหมายต่างประเทศและ
กฎหมายไทย

1.1 การบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา
และประเทศฝรั่งเศส ในประเทศดังกล่าวมีการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือ
จำเลยในระหว่างถูกดำเนินคดี และกำหนดหลักเกณฑ์พิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย
โดยให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้
ศาลมีอำนาจกำหนดหลักประกันเป็นเงินตามจำนวนที่เห็นสมควร (money bail system) หรือ
กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและนายประกันปฏิบัติตาม หากผิดสัญญาประกัน จำเลยจะ
ไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวอีก ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีโทษจำคุกฐานหลบหนีและฐานละเมิด
อำนาจศาลอีกด้วย นายประกันอาจมีโทษจำคุก หากไม่ชำระค่าปรับและความผิดฐานละเมิด
อำนาจศาลเช่นเดียวกัน การบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงไม่ปรากฏมีปัญหา
ในทางปฏิบัติ

1.2 การบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทย มีการให้ความ
คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างถูกดำเนินคดีมากเช่นเดียวกัน และกำหนด
หลักเกณฑ์พิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญาและระเบียบของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ในการทำสัญญาประกันตัวได้ให้โอกาส
ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถนำหลักประกันมาวางเป็นหลักประกันได้หลายประเภทกว่าประเทศ
อังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศส โดยสามารถนำเงินสด ที่ดิน พันธบัตรรัฐบาล
สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์วิลินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ใบรับเงินฝากประจำของธนาคาร ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เชื่อกที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรองซึ่งสามารถเรียกเก็บเงินได้ในวันที่ทำสัญญาประกัน และหนังสือรับรองของธนาคารหรือบริษัทประกันภัย บุคคลผู้ร้องขอประกัน เป็นคู่สัญญากับศาลและเป็นผู้นำเอาเอกสารแสดงสิทธิมาทำสัญญาประกัน เช่น โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) และวางไว้ต่อศาลให้ยึดถือไว้เป็นประกันการชำระหนี้ ตามสัญญา (เบี้ยปรับ) แต่การทำสัญญาประกันดังกล่าวไม่ได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 714 ทำให้ไม่เป็นการตราไว้เป็นประกันการชำระหนี้ ตาม มาตรา 702 ไม่เป็นการจำนอง แม้ว่าเอกสารโฉนดที่ดินหรือ น.ส.3 จะเป็นสิ่งหาทรัพย์ แต่การมอบเอกสารให้ศาลยึดถือไว้ มิได้ใช้เป็นประกันการชำระหนี้ เพื่อเอาเอกสารนั้นออกขายทอดตลาดเอาเงินมาชำระหนี้ การมอบโฉนดที่ดินและ น.ส.3 ให้ศาลไว้ไม่เป็นการจำนำ และมีใช้หลักประกันในการชำระหนี้ (เบี้ยปรับ) ตามสัญญาประกัน อีกทั้งไม่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิใด ๆ เนื้อทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันและศาลไม่ได้เป็นผู้ครอบทรัพย์ประกัน อันจะก่อให้เกิดสิทธิยึดหน่วง แม้ว่าการผิดสัญญาประกัน ศาลสามารถบังคับเบี้ยปรับเอากับทรัพย์สินของผู้ประกันได้ แต่สิทธิในฐานะเจ้าหน้าที่ตามสัญญาประกันของศาลไม่ใช่เจ้าหน้าที่มีหลักประกันและไม่มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินประกัน การผิดสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทย นอกจากศาลมีอำนาจออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว กฎหมายไม่มีบัญญัติไว้ให้สามารถลงโทษจำเลยในความผิดฐานหลบหนีประกันหรือมีโทษจำคุกและปรับกับความผิดฐาน ดูหมิ่นศาลและละเมิดอำนาจศาล ส่วนนายประกันก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติความผิดและโทษไว้ ถ้าผิดสัญญาประกันและไม่ชำระค่าปรับ หากผู้ประกันไม่มีทรัพย์สินอื่นพอที่จะบังคับชำระเบี้ยปรับได้ ทำให้การดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันเกิดความล่าช้า และบางกรณีไม่สามารถบังคับเอากับทรัพย์สินได้เลย ทำให้มีคดีที่ค้างการการบังคับคดีเป็นจำนวนมาก และมีผลกระทบต่อกระบวนพิจารณาในทางอาญาเป็นอย่างยิ่ง

2. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การบังคับตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยของศาลเป็นไปอย่างรวดเร็ว และสามารถบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้ประกันได้ ลดปริมาณคดีที่ค้างการบังคับคดี และจากผลการศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนที่เกี่ยวกับบุริมสิทธิ ตามมาตรา 253 บุริมสิทธิสามัญ ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าหนี้มีอยู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลอย่างหนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นย่อมมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ คือ

(1) ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกัน
 (2) ค่าปลงศพ
 (3) ค่าภาษีอากร และเงินที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเพื่อการทำงานที่ได้ทำให้แก่ลูกหนี้ซึ่ง
 เป็นนายจ้าง

(4) ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน”
 ข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253
 โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 253 (5) คือ

มาตรา 253 "ถ้าหนี้มีอยู่เป็นคุณแก่ผู้ใดในมูลอย่างหนึ่งอย่างใดคงจะกล่าวต่อไปนี้
 บุคคลผู้นั้นย่อมมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ คือ

(1) ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกัน
 (2) ค่าปลงศพ
 (3) ค่าภาษีอากร และเงินที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเพื่อการทำงานที่ได้ทำให้แก่ลูกหนี้
 ซึ่งเป็นนายจ้าง

(4) ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน
 (5) อสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ของผู้ประกันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือ
 คำสั่งปรับตามสัญญาประกันผู้ต้องหรือจำเลย"

2.2 ควรแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในกฎหมายไทย โดยการ
 นำแนวคิดการให้ประกันของประเทศอังกฤษมาใช้ คือ นำบทบัญญัติใน The Bail Act 1976 มาตรา 6
 มาใช้โดยกำหนดไว้ดังนี้

(1) จำเลยจะถูกพิจารณาความผิดและถูกลงโทษจำคุกสูงถึง 3 เดือนและปรับ
 2,000 ปอนด์

(2) หลังจากได้รับการพิจารณาโทษแล้วผู้พิจารณาอาจส่งจำเลยไปยัง Crown Court
 เพื่อลงโทษถ้าเห็นว่าเป็นการสมควร และผู้พิจารณาได้ส่งตัวจำเลยไปเพื่อการพิจารณาในส่วนของ
 ความผิดตามฟ้อง ซึ่งศาล Crown Court จะเป็นผู้พิจารณาลงโทษจำเลยนั้นทั้งโทษที่หลบหนีประกัน
 และโทษอันเกิดจากความผิดในคดี

(3) การผิดสัญญาประกันในศาล Crown Court เสมือนเป็นการดูหมิ่นศาลหรือ
 ละเมิดอำนาจศาล ผู้พิพากษาจะดำเนินคดีกับจำเลยโดยการไต่สวนตามความเหมาะสม
 ส่วนนายประกันก็อาจถูกจำคุกหากไม่ชำระค่าปรับ อันจะทำให้การดำเนินตามกระบวนการ
 ยุติธรรมไทยเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวและการบังคับตามสัญญาประกันของศาลมีประสิทธิภาพ
 มากยิ่งขึ้น

2.2.1 แก้ไขเกี่ยวกับการนำหลักประกันมาใช้ปล่อยชั่วคราวตามสัญญาประกันของประเทศไทย โดยให้ศาลกำหนดจำนวนเงินที่จำเลยแทนการใช้หลักประกันอื่น ๆ และให้นายประกันมารับรองต่อศาลเสมอว่าถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี นายประกันจะต้องเสียค่าปรับอันเป็นมาตรการที่ป้องกันจำเลยหลบหนีไม่มาศาลตามกำหนดนัด

2.2.2 แก้ไขเกี่ยวกับการริบหลักประกันและการเพิ่มโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยและนายประกัน หากกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาปรากฏตัวที่ศาลหรือไม่มาตามกำหนดที่ศาลนัด นอกจากจะถูกริบหลักประกันแล้ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยและนายประกันจะมีโทษจำคุก และมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล อันจะทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมไทยเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวและการบังคับตามสัญญาประกันของศาลไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือ
หลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3789/2533
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4792/2536
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 553/2510
- ธิดารัตน์ ชลประเสริฐสุข (2548) “การนำมาตรการบังคับทางปกครองมาใช้บังคับแก่การผิดสัญญา
ประกันผู้ต้องหาในชั้นเจ้าพนักงาน” ระเบียบนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- ภวัต วัชรดาวัลย์ (2547) “ประกันตัวเพื่อปล่อยชั่วคราวเป็นสัญญาทางแพ่งจริงหรือ?” วารสาร
กฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 16, ฉบับที่ 2 (ธันวาคม 2547) : หน้า 57-65
- เริงธรรม ลัดพลี (2540) *สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* กรุงเทพมหานคร อรุณการพิมพ์
- วีระ ทรัพย์ไพศาล (2543) “คำร้องขอปล่อยชั่วคราว” *คุณพาห* ปีที่ 17 เล่ม 5-6, 2513 หน้า 14-28
- สมชัย ฑิฆามูตมาร (2553) *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* พิมพ์ครั้งที่ 3
กรุงเทพมหานคร พลสยาม ฟรินติ้ง (ประเทศไทย)
- สมพร พรหมพิตร และคณะ (2542) *การประตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย* กรุงเทพมหานคร วิศิษฐ์สรรจรด
- สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่ (2545) *การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย* กรุงเทพมหานคร บัณฑิตอักษร
- สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม (2549) *คู่มือการปล่อยชั่วคราว* กรุงเทพมหานคร
รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๕๗๗)
- สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549 , *คู่มือการปล่อยชั่วคราว*
- สำนักวิชาการศาลยุติธรรม (2550) *แนวทางการบังคับคดีผู้ประกันหรือนายประกันในคดีอาญา*
กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการศาลยุติธรรม
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (2552) *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง* พิมพ์ครั้งที่ 8
กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- โสภณ รัตนกร (2545) *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้* พิมพ์ครั้งที่ 6
กรุงเทพมหานคร นิติบรรณการ

www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/63

www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/43/pdfs/ukpga-19800043_eh.pdf

[www.thailaws.com/law/thaiacts/e constitution 012.pdf](http://www.thailaws.com/law/thaiacts/e%20constitution%20012.pdf)

www.legifrance.gouv.fr./affichcode.do?ciatexte

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายกฤษณา บุญเทียม
วัน เดือน ปีเกิด	28 ตุลาคม 2503
สถานที่เกิด	อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปี พ.ศ.2532
สถานที่ทำงาน	ศาลจังหวัดกันทรลักษ์ ตำบลกระแซง อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลจังหวัดกันทรลักษ์

